

Arbejdererindring, J. nr. 03/007/01 – Mand

Interview med JL, Hvor er du født henne?

Her i Horsens.

Hvornår er du født?

27.11.17.

Hvad lavede dine forældre?

Min far var smede- og maskinarbejder, og min mor var jo husmoder, da var der ikke så mange kvinder, der gik på arbejde dengang. Hun havde jo mange børn, vi var jo mange børn, vi var 8 børn alt i alt.

Hvad nr. i rækken var du?

Jeg var den ældste.

Hvorfra stammede dine forældre?

Min far er født i Ringkøbing, min mor er født her i Horsens. Men mine bedsteforældre, de flyttede hertil. Min bedstemor hun stammer ude fra Holmsland Klit ude ved Ringkøbing, ude ved Sdr. Vig, hendes forældre og nogen af hendes søskende, de var jo Vesterhavs-fiskere. Og så har hun jo lært min bedstefar at kende derude. Så flyttede de her til Horsens efter min far han var født.

Hvor arbejdede din far henne?

Han har været flere steder, han har lært som smede- og maskinarbejder ved Møller & Jochumsen, det er jo et gammelt Horsensfirma. Så da han blev udlært, så kom han, før han blev soldat, da rejste han til Norge og arbejdede deroppe som rør lægger. Så udbrød 2. verdenskrig, altså 1. verdenskrig, så blev han indkaldt igen til sikkerhedsstyrkerne og lå der i 32 mdr. som soldat i 1. verdenskrig. Så blev min far og mor jo gift, da han var færdig...., ja det var jo da mens krigen den varede, jeg er født i 17, og den var ikke født på det tidspunkt. De blev altså gift, så fik min mor mig. Da min far var færdig med at være soldat, da fik han arbejde ved Kramper i Horsens, det var en stor virksomhed, der arbejdede han som maskinarbejdersvend der, i en årrække indtil det begyndte at halte for fabrikken. Den gik jo ned og hjem.

Han har også været i den afdeling i Houmangade, der har han også været. Han var forresten....., nu er jeg ikke klar over om det var Jacobsen, maskinfabrikken Jacobsen deroppe, der lavede de her gefion-biler, eller om det var Kramper, der lavede dem, men de her gamle brandbiler, som blev fabrikeret her i Horsens, dem har min far været med til at montere, lige fra chassis af og lige til de var færdige. Jeg har været ude at prøve en tur med dem, også været med henne, hvor de skulle leveres til Århus Brandvæsen, Silkeborg Brandvæsen osv. De fik jo også nogen af de gamle gefion-lastbiler, ja de var jo nye dengang.

Så når du voksede op, din far var maskinarbejder, og du voksede op i sådan et miljø, han var vel socialdemokrat?

Ja, det var han.

Kan du huske nogen ting tidligt, nu vender vi tilbage til din egen barndom, men kan du huske noget fra tidligt af, at han fortalte om sit arbejde på de der maskinværksteder, eller hvordan, om han fortalte noget om fagforeningsarbejde eller sådan et eller andet?

Jeg kan lige give dig et eks. her. Da var der ikke noget med at der skulle gå 1/2 år før de kunne få dyrtidstillæg dengang. Ligeså snart priserne var steget, så kunne de selv ordne sådan 14 dage efter, så fik de deres løn og få en dyrtidsportion. Og så var der bl.a., han fortalte engang, de havde fået en ny værkfører, han var københavner, og det var en af den slags, han troede, han kunne gøre, altså tiltale folk på den måde han ville, og gøre med dem, hvad han ville, og de blev utilfredse de forskellige arbejdere, der blev rigtig røre omkring ham, så en dag til fyraften, så samledes alle arbejderne inde i den lille stue, hvor de spiste deres frokost, og der blev de så enige om, at de skulle en talsmand for de her arbejdere op til Kramper og sige, at hvis han er her i morgen, så går vi hjem, allesammen. Nu vil jeg dermed indskyde, på det tidspunkt, da havde Kramper nogen store ordrer, der skulle være færdige, og de havde da overarbejde på det. Næste morgen de mødte på arbejde, da var ham værkføreren der ikke, da var han væk. De så ham aldrig mere.

Da vi sad og snakkede lidt før, da fortalte du også noget om, at din far gik til politiske møder i Horsens, hvor var det de holdt dem henne?

Det var oppe i forsamlingsbygningen. Han har også været til politiske møder i Håndværkerforeningen, han var jo selv medlem af håndværkerforeningen, for han er jo håndværker.

Men du sagde også, at der var sådan en mødeplads for arbejderne?

Nå jo, det var nede på eksportstaldene, det er dernede, hvor de holder auktion over dyr fra landbruget i dag. Der var der store politiske møder nede, der var bl.a. ham forhenværende borgmester Aksel Sørensen, han var jo kandidat for socialdemokratiet her i Horsens, og han blev også senere genvalgt i folketinget som folketingsmand, efter han var borgmester her i byen. Så han stod jo og holdt rigtig....., det var socialdemokrater dengang, det var ikke sådan nogen vatnisser, som vi har i dag.

Du sagde også lige noget om hvad det var han havde sagt, kort, på et af disse møder.

Jo, der stod han oppe, så råbte han ud over til hele forsamlingen: "ned med kirken, ned med kongedømmet, vi kræver arbejdernes overtagelse af produktionsmidlerne her i landet".

Var det lige i begyndelsen af 20'erne, kunne det være i forbindelse med påskekrisen?

Det tror jeg, det var i hvert fald i forbindelse med påskekrisen, og det var dengang også, at der var lock out, ja det var der jo i hele landet, der var det sådan, at militæret, de var sat ind på havnen, imod arbejderne, de lå dernede, fordi det var jo....., de lastede og lossede jo skibene, så

blev de jo beskyttet af deres..... med maskingeværer, de gik og passede på dernede på det tidspunkt.

Var det også engang midt i 20'erne?

Ja, det var også der i 20'erne, efter krigen.

Det vil altså sige, at du voksede op i et arbejderhjem, og som var socialdemokratisk, og du hørte en del om politik?

Ja, særlig min farfar, han var meget ivrig socialdemokrat, han var jo pioner for fagbevægelsen her i Horsens, han var for resten med til at starte Dansk Arbejderforbund, Horsens afdeling, det kan de i alt fald se oppe i arkiverne deroppe, at han var med det.

Hvad hed han?

Han hed Søren Rasmussen Leed.

Hvor boede I henne, dengang du blev født?

Mine forældre, de boede omme i Tordenskjoldsgade, der blev jeg født omme i Tordenskjoldsgade nr. 7 eller var det nr. 9, jeg husker det ikke, det var en af de to nr. der jeg blev født, jeg husker det ikke helt nøjagtigt, jeg tror, det var nr. 7. Så flyttede de hen i Steffensgade nr. 23, så døde min mormor, hun var kun 52 år, da hun døde, du ved godt, at der, hvor jeg bor, det er noget, der hedder Arbejdernes Byggeforening, og der har vi sådan vores love. At hvis et af børnene, i tilfælde af dødsfald, hvis så et af børnene vil have lejligheden, så kan de få den, frem for dem, der er skrevet op til lejlighed, så den fik min far og mor, den lejlighed hos min mormor, og de boede i nr. 11 og jeg bor i dag i nr. 15.

Vil det sige at du først boede i nr. 23 i Steffansgade, og det har ikke noget med den andels forening at gøre?

Nej, nej.

Og så flyttede I altså op i nr. 11, der hvor din mormor boede, Hjemmene, de ser ud nogenlunde ligesom i dag?

Rummene der er der, de er måske moderniseret lidt, og f.eks. 2 stuer lavet ud i ét, og mange har moderniseret deres køkken efter forholdene, som de er i dag.

Kan du huske noget om, hvordan det så ud dengang?

Ja, da var der altså 2 stuer og et lille køkken, og da var der ingen wc dengang, det har vi senere fået bygget til. Da havde vi jo wc nede i gården, og der måtte vi ned, uanset om det var frostvejr, eller hvad der var. Så havde vi et lille overværelse, der vi børn oppe, de største af børnene, vi sov deroppe, vi sov 4 børn deroppe, de 4 mindste, de sov nede hos far og mor.

Hvor stort var det overværelse i m2?

Ja, skal vi sige 10-15 m², 10-12 m² vil jeg mene. Det var ikke mere, end der kunne stå 4 senge deroppe, og så en kommode og så et klædeskab, det kunne der ikke engang være. 4 senge kunne der være og så en kommode.

Du siger at I havde lokum eller toiletter i gården, var det sådan, at der var mange familier, der skulle bruge det samme, eller var der en række dernede?

Ja, ja der hvor jeg boede, i den ejendom, hvor min far og mor boede, der var der 2 wc'er, og så var der et pissoir også, så mandfolkene, de kunne gå ind at tisse, i forbindelse med vaskehuset. Der var 2 wc'er til hver opgang, altså vi var 4 om at dele 2 wc'er, altså 4 familier. Så kom der jo i 30'erne, det der med....., ja det var sidst i 30'erne, det var ikke noget, der blev påtvunget os, det var noget, de selv..... så fik vi lavet sådan nogen udbygninger, hvor der blevet lavet toiletter, og det blev lavet i året 1935, jeg kan ligeså tydeligt huske det.

Var det sådan, at I boede forholdsvis godt i forhold til så mange andre arbejderfamilier?

Det gjorde vi, vi boede dejligt, det gjorde vi, og der var et godt miljø dengang dernede, og på det tidspunkt, da havde jo børnene respekt for voksne mennesker, da var der ikke de frie forhold, som de har i dag, i gårdene, de måtte jo ingenting i gårdene, der var jo øjne, der fulgte os når vi....., haverne måtte vi ikke gå ned i, der måtte vi sandelig ikke gå ned, ikke engang min egen fars have måtte vi gå ned i.

Vil det sige, at der var haver, der stødte til?

Ja, det var der, og de er der stadigvæk. Hver familie har en lille stump have.

Hvordan var familiens, eller din far og mors levestandard og økonomi?

Ja, der var ikke mere end fra hånden og i munden. Jeg kan huske engang pantefogeden, han kom op til min far, han ville have noget skal, da sad vi jo og spiste dengang, vi sad sådan en 6-7 unger omkring bordet, så sagde han: "du kan få dem der, for jeg har ingen penge", "du kan få alle dem, der sidder der".

Hvad gjorde han så?

Ja, han grinte jo og sagde "årh, du kan give mig en daler", så gav min far ham en daler og så var han godt tilfreds og så gik han igen.

Men din far, han var ellers ikke meget arbejdsløs?

Nej, han har aldrig været arbejdsløs, aldrig nogensinde. Han har altid været flittig, en flittig mand. Men selvfølgelig fordi man har været arbejdsløs behøver man....kan man da godt være flittig, det er ikke lige det, men det kommer jo an på, hvad man er. Men nu var han jo dygtig inden for sin branche og alsidig. Han hørte jo med til de her smede- og maskinarbejdere, der gik over til mekanikerfaget, da bilerne blev obligatoriske, de rigtig begyndte at komme frem. Så kom han ned til Ford motorkompagni at arbejde, han var faktisk specialist i fordvogne. Der ar-

bejdede han nede i flere år indtil han kom til Hede Nielsen og arbejde på mekaniker og maskinværkstedet der. Der var han i 35 år, lige til han skulle have sin pension.

Mens du var barn derhjemme, da arbejdede han på Kramper?

Ja, da arbejde han på Kramper, og min bror og jeg, han døde, da han var 13 år, vi blev så tit sendt op med kaffe til ham, hvis han skulle arbejde over og halve stykker mad, det var vi jo oppe med, der var ikke så langt at gå derop fra Steffansgade og op i Houmansgade. Der har vi så tit været oppe med kaffe til far, når han skulle arbejde over.

Var det så sådan, at han kom hjem i frokostpausen?

Han kom hjem til middag, han havde 1 1/2 times middag. Det havde de dengang. Men frokost var han ikke hjemme. Han mødte om morgenen når kl. var 7 eller 7,30 og kom hjem til middag, han havde 1 1/2 times middag, det havde de dengang. Men frokost, var han ikke hjemme.

Nu kom jeg til at sige frokost, men jeg mener selvfølgelig der fra 12 til 1,30, så kom han hjem at spise?

Ja, det kan godt være han har haft et par stykker mad med, men så kunne han stå og spise mens han arbejdede, sådan lægge det fra sig, og stå og tage en mundfuld engang imellem og en sodavand eller en kop kaffe til, eller sådan noget.

Nu siger du, at I ikke måtte være nede i haverne, hvor var børnene så henne?

Da gik vi altid over i, det kaldte vi toften derovre i Houmansgade, det der tilhørte Ceresbryggerierne, det var jo åben, der kunne vi bare rende ind, så der spillede vi jo fodbold henne, så brygmesteren kom, det var ham den gamle brygmester Holm, så blev vi smidt ud deroppe, når vi kom, men så snart han var væk, så var vi inde at spille fodbold igen. Og så spillede vi cricket, det brugte vi meget på fortovet, så satte vi de her pinde, vi bruger til cricket, det var jo meget på mode dengang, vi havde et godt krickethold i Horsens på det tidspunkt. Og så skulle ungerne spille cricket. Og vi havde et meget stærkt fodboldhold på det tidspunkt.

Var det sådan at piger og drenge legede sammen, eller var de adskilt?

Nej, ikke andet end når vi legede gemmeleg eller sådan noget hen under aften, og man skulle putte sig, så skulle en stå og tælle til 100 eller sådan noget, mens de andre forsvandt, ikke, ellers legede vi ikke...., det var mest drenge vi legede sammen. Så kom vi meget ned til Nørrestrand om sommeren, det var jo et udflugtssted og Løvehøj, der tog min far og mor gerne over om søndagen med os unger, og så havde de kaffekanden og kaffebønner med, så det lille stråttækte hus derude, det var et lille traktørsted, der kunne man komme hen og få kogt vand, en kande kogende vand for en 10 øre, så kunne mor så stå og lave kaffen derhenne, mens det kogte i kanden, og smage til, om den nu var god nok og alt det der. Så havde vi selv medbragt mad, og så nød vi det derovre.

Var det sådan, at det var almindeligt for arbejderfamilier at man tog ud til et af de to steder og drak kaffe?

Ja, jeg glemmer et sted, jeg glemmer Bygholm, egeskoven, Brobjergskoven, der kommer mange mennesker, selv skoler kom over og holdt udflugter, som udflugtsmål, det holdt de der. Så gik der en båd, som man kunne komme med fra begyndelsen af søen her og helt ud i den anden ende. Der var jo et traktørsted, hvor man kunne købe kaffe og man kunne købe sodavand og senere først øl, til at begynde med, da var det et alkoholfrit sted jo, men det er nedlagt nu, det eksisterer ikke mere.

Dvs. at om søndagen da kunne familien, og så dig og hvor mange andre kan du huske, der har været med af børnene?

Ja, jeg kan da huske nu de andre, ja lige til den sidste, den yngste, der lå i barnevognen var med, vi var en 5-6 stykker sådan. Og derude på det areal derude, før Løvhøj, nu er der jo kolonihaver derude i dag, det hedder Ålykke, det kolonihaveselskab, og Nylevhøj, der er 2 selskaber derude. Da var der overhovedet ikke kolonihaver derude, da var der mose derude, vi skulle gå over gennem stier, mosehuller og alt muligt andet med vand i, der var jo meget vildt ovre, der var både ænder og der var storke, det ser man jo ikke, det er drænet det hele, det er fast bund over det hele.

Var det sådan, at når I tog ud på familieudflugt der om søndagen, var det sådan, at I mødtes med nogen af din fars arbejdskammerater?

Ja, det er kun tilfældigt så, det var kun tilfældigt, hvis han mødte nogen, der var sommetider nogen, han kom sammen med, de var med på udflugt.

Det var altså sådan, at din far han kom sammen med nogen af sine arbejdskammerater fra Kramper af?

Ja, det gjorde han.

Var det så også sådan at konerne, deres koner var med?

Ja, min mor, hun kom meget sammen med konerne der til de arbejdskammerater, som min far han havde.

Det vil sådan set sige, at det var faderens omgangskreds der ligesom bestemte?

Ja, det var jo mere mandssamfund dengang i gamle dage, end det er i dag. Jeg tror endda, det kan jeg ligeså tydeligt huske, da min mor, da kvinderne fik stemmeret, jeg kan ligeså tydelig huske, at min mor, hun var så stolt, da hun skulle hen at stemme 1. gang. Før den tid, da var der ikke noget, der hed stemmeret for kvinder.

Hvad tror du så, at hun stemte?

Hun stemte også socialdemokratisk, det tror jeg, at hun gjorde.

Hvad så med din skolegang, hvor gik du i skole?

Jeg gik omme i Borgerskolen i Tordenskjoldsgade, jeg havde ikke ret langt i skole, ikke mere end 3 min. når jeg løb derhen.

Var det en god skole?

Det var en god skole, ja det var det, det var en udmærket skole.

Ja, jeg ved ikke, om man skal sidde og fortælle alt, hele mit liv her, skal jeg det? Nej, du kan jo plukke lidt fra, hvad du synes, men jeg vil gerne høre noget om skolegangen. Jeg gik i skole i den tid, jeg skulle gå i skole, så blev jeg konfirmeret, men det var jo sløjt, Det var der i begyndelsen af 30'erne jeg blev konfirmeret, jeg tror, at det var i 32, jeg skulle ellers være konfirmeret i 31, men da døde min bror, vi skulle have været konfirmeret sammen, fordi at nu var vi jo mange børn, fars pengepung, den var ikke så velbeslået, så at få 2 konfirmeret på én gang, det var jo billigere for ham. Så skulle jeg vente på min bror fordi han var jo et år yngre end mig. Men det blev altså ikke til noget, han døde jo, så blev jeg konfirmeret der i 32, selv om også jeg skulle være konfirmeret et år før. Men det var jo pga.. af jeg måtte....., hans dødsfald og, ikke.

Var det sådan, at du havde, mens du gik i skole, havde bypladser?

Ja, bypladser ja. Vi drenge, vi gik jo gerne ned til aviserne, når vi skulle have en byplads, så stod vi der, når de kom ud ved opslagstavlerne, og så når der var en plads, så var det bare med at komme af sted, og så være den 1. til at søge den. Jo jeg havde byplads både ved købmanden, og jeg har været arbejderdreng engang på en stor trævarefabrik her i byen, på Sønderbro, det hedder Trævarefabrikken Thor. Det er derude, hvor Dansk-Svensk Stål er nu, da var der på den store bygning, der vender ud mod Sønderbro, der var på 1. sal, der var der snedkerværksted, i stuen var der kontorer, 1. sal var der snedkerværksted og 2. sal var der også snedkerværksted og øverst oppe var der lager. Det var håndlavede møbler dengang, de var lavet af ordentlig kram, og der gik vi jo snedkerne til hånde, vi arbejdsdrenge, vi skulle hente politur, vi skulle de møbler, der var færdige, dem skulle vi køre op på lageret i elevator, ellers skulle vi hente talkum, og hvad de nu brugte til at polere med, det var jo håndpolering vi brugte dengang, det var jo ikke noget med sprøjter, som vi bruger i dag.

Vil det så sige, at du gik i skole fra kl. 8 til?

Det var lidt forskelligt, somme tider fik vi fri kl. 1, somme tider fik vi først fri kl. 2. Så skulle jeg møde kl. 2,30 på arbejde. Hvis det var en byplads, så skulle jeg blive der ligeså længe, som forretningen havde åben, og dengang, da havde de åben....., f.eks. bagerne, de havde åbne helt til kl. 10-11 om aftenen, købmanden, de havde da åben til kl. 9, og så 9-10 om aftenen. Så måtte man sgu' blive derhenne til man..., til det var lukketid. Men man kunne være uheldig og være kommet til en købmand og der ikke var så meget at lave, og han så sagde: "årh, du kan godt gå hjem, der er ikke mere, det der skal laves, det kan du lave i morgen".

På trævarefabrikken, hvor lang tid var du der?

Der var jeg....., ja jeg var der ikke mere end 1/2 års tid, så blev jeg fyret, fordi jeg sprang for mange sikringer.

Hvordan gjorde du det?

Ja det var jo en snor, man skulle rykke i, ikke, og så når man skulle have den til at stoppe, så skulle man rykke i en anden snor, og så, hvis jeg så rykkede forkert, eller de kom til at mødes et bestemt sted, så gik de her sikringer, så måtte vi jo ned at sætte sikringer i, eller have en til at gøre det i hvert fald.

Fik du kammerater i skolen, altså nogen, man legede sammen med, eller det var der jo næsten ikke tid til?

Nej, der var ikke tid til at lege, ikke andet end sådan, det vi drenge tænkte på om søndagen, når vi havde fri, det var at komme i biografen til 4-forestillingen, ned at se cowboyfilm og sådan noget. Det gjorde vi.

Hvad var det for en biograf?

Det var altså Teaterbio og Palæteatret og Kinopalæet, og så var der også en der hed Fønixteatret, den lå oppe i Kattesund, men det er revet ned, der er bygget helt ny moderne boligkaret i dag.

Hvad tjente du ved de her slags bypladser?

Jeg var ved en isenkræmmer, der fik jeg f.eks. når jeg mødte der om eftermiddagen kl. 2,30, jeg var der til 7-8 stykker om aftenen, så fik jeg 5 kr. om ugen. Og jeg har været et sted, hvor jeg var der fik jeg kun 3,50 kr. om ugen, det varierede sådan. Men derude ved Trævarefabrikken Thor, det var der, jeg fik det bedste, der fik jeg 12 kr. om ugen. Jeg var ked af, at jeg blev fyret derude dengang.

Skulle du aflevere pengene hjemme?

Hver rød øre, vi fik jo bare til en biografbillet, afleverede altid mine penge til min mor. Selv til fastelavn, så vi drenge, vi gik ud og raslede, de penge vi samlede ind, dem gik vi lige hjem og afleverede til vores mor, for hun havde hårdt brug for dem, dengang.

Så var det også derfor, at det var almindeligt at man kom ud og fik byplads?

Det var nemlig almindeligt iblandt arbejderbørnene.

Var det sådan at faderen, på et eller andet tidspunkt sagde: "så knægt, nu er det ud at søge arbejde"?

Ja, ja hvis jeg ikke havde noget, så skulle jeg nok få det at høre, vi kan ikke have dig til at gå og dandere den af herhjemme, bare se, at få dig en byplads, så du kan se at tjene lidt penge.

Hvornår startede man med at få bypladser, sådan aldersmæssigt, hvor gammel var du, da du fik den første?

Ja, den allerførste byplads jeg var ved, det var ved en rullekone, der kørte jeg rundt med rulletøj, jeg har været en 8-9 år. Da kørte jeg rundt med rulletøj på sådan en lille 4-hjulet trækvogn og

så skulle jeg jo bære det her rulletøj op til de forskellige koner, og det var i en kurv jo, sådan en, og den var mange gange tung sådan en kurv, det var lagner der var lagt sammen, og dynebetæk og den slags ting, det kunne jo godt være streng for sådan en knægt at gå op ad trapperne med sådan en, op på 1. eller 2. sal med sådan en kurv. Og der fik jeg 11/2 kr. om ugen på det tidspunkt.

Det vil sige, at du startede som 8-9 årig, så havde du ellers bypladser siden mens du gik i skole hele tiden?

Ja.

Var det sådan, nu da du fortalte før med de der møder, din far gik til, f.eks. åbne møder, var det sådan at jer knægte nogensinde blev taget med?

Sommetider, ikke altid, mest til fodbold, der var vi jo gerne med, min far han var meget interesseret i fodbold, så vi var jo gerne med ude at se fodbold. Der tog han jo gerne os to store drenge med. Så var vi derude at se det. Det var ikke ude på Langmarksvej, hvor det ligger i dag, det var Østergade, det er den sportsplads ved kolonihaverne. Eller rettere sagt, den skolerne havde, har i dag.

Kom I også med til politiske møder?

Nej, det gjorde vi ikke.

Hvorfor tror du ikke, at din far tog jer med til sådan noget?

Tja han har selvfølgelig tænkt ved sig selv, det var vi ikke interesseret i, det var vi jo heller ikke, vi fulgte jo heller ikke med i sådan noget, sådan nogen drenge på 10-12 år, eller 9-10-11 år, det gjorde man jo ikke. Så ville man faktisk have siddet og kedet sig, og så havde man måske nogen gange sagt til ham, om vi ikke snart skulle til at hjem. Og når man skulle op og i skole, så ville man jo godt i seng, ikke. Sådan nogen politiske møder det var mest om lørdagen, når folk de havde fri bagefter, altså om aftenen.

Var det sådan, at din mor var med?

Nej, hun gik aldrig til politiske møder, aldrig.

Var det fordi, at hun ikke var interesseret i det, eller var det fordi, at hun ikke havde tid?

Hun havde ikke tid til det, hun kunne ikke gå fra de mindste af børnene. Hun kunne ikke så godt gå til politiske møder og så have de små børn med, vel.

Havde du nogen huslige pligter derhjemme også?

Ja uha da, tit måtte jeg, når jeg kom hjem, når min mor hun var syg, ude at vaske op, og hjælpe hende med at vaske trapper og vaske gulv, tørre støv af. Dengang havde vi ikke sådan gulvtæpper som vi har i dag, det var jo linoleumsgulvtæpper, vi havde på. Og da skulle man jo så vaske gulvet i sæbevand - i brun sæbe, det vi piskede op i noget kogende vand, og så kom

man noget koldt vand i, indtil man kunne have fingrene deri, så ned på knæene og ligge og vaske gulvene.

Det betød ikke noget, at du var en dreng, at du også havde de huslige pligter, mange gange, da hører man jo.....?

Ja, nu holdt jeg meget af min mor og jeg ved, at når hun var syg, så trængte hun jo til hjælp, så var jeg aldrig uvillig til at hjælpe hende, det var jeg ikke.

Hvordan gik det så med skolegangen når du både hjalp til derhjemme og havde bypladser?

Det gik egentlig ikke så godt, det gik egentlig ikke så godt med skolegangen. Jeg havde nogle problemer i skolen, men det kom jeg da over. Der var en lærer, der var efter mig altid, og det medførte da sådan en overgang, at jeg var bange for at komme i skole, jeg turde ikke komme i skole. Så stak jeg af. Ja den mindste anledning han kunne få, så fik jeg tæsk.

Hvorfor tror du, at han forfulgte dig?

Jeg ved ikke, jeg ved det ikke. Jeg kan ikke sige det. Nu i dag da ligger han begravet herovre på Vestre Kirkegård. Jeg har set hans gravsten derovre. Ja, undskyld at jeg siger det, altså den mand, ham hadede jeg værre end pesten, han har gjort mig meget ondt. Det gjorde jeg.

Hvordan kunne han forfølge dig?

Ja, på så mange måder. Nu f.eks. i skolegården ja jeg var selvfølgelig ikke bedre end nogen andre drenge, jeg kunne jo godt finde på, at lave nogen numre, men når det så var mig, der gjorde det, så hen i gangen og du bliver her efter at de andre er gået op, så ind i gangen og så fik jeg jo rigtig et par flade øretæver, da måtte de jo slå lærerne, dengang. Så blev jeg jo bange for at gå i skole. Så en dag. Altså jeg blev væk fra skolen, og jeg tror heller ikke, at jeg kom hjem, for jeg fik jo også nogen af den gamle, når jeg kom hjem. Så gik jeg og vagabonderede her i omegnen og sov i lader og gik ind og spurgte, om jeg måtte få lidt at spise, sådan på bøndergårdene, de kunne jo ikke forstå, at sådan en bette knægt han rendte rundt, om jeg ikke kunne finde hjem og alt det der. Så var der engang jeg kom ud, der var en sognefoged, så siger han: "vil du lige, nu skal du få noget at spise, jeg går lige lidt, så mens han gik, jeg var klar over, at han var henne at ringe efter politiet, så stak jeg sgu' af. Så da de kom, da var jeg over alle bjerge. (Løb hjemmefra ca. 14 dage.) Så en skønne dag, så kom der besked fra skolen, at jeg skulle ikke komme i skole mere. Så kom ham den lærer her, som jeg omtaler før, nu vil jeg ikke nævne hans navn, så kom han, jeg fik besked og jeg kom ned og blev lægeundersøgt nede ved kredslægen fra yderst til inderst, så fik jeg besked på, at jeg skulle på et iagttagelseshjem, og der skulle jeg være i 9 mdr. Der kom jeg ned, jeg var jo klar over, hvad et iagttagelseshjem var, der blev vi jo både intelligensprøvet og alt muligt nede, men jeg tror nu nok, at jeg klarede mig i de dele der. Så var det, at min bror han døde mens jeg var dernede, han lå for døden, og der blev sendt bud efter mig, så kom jeg tilbage igen, så var det, at jeg skulle konfirmeres, så var det meningen, at jeg skulle konfirmeres dernede, men så min far og mor, de søgte så om at få mig hjem og blive konfirmeret, og det fik jeg lov til.

Så fik jeg lov til at blive hjemme på den betingelse, at min far kunne skaffe mig, hvis han kunne skaffe mig en læreplads, så kunne jeg få lov at blive hjemme. Men det gjorde han ikke, ja det er sørgeligt at sige det, men den eneste interesse han havde, bortset fra fodbold, det var kortspil. Han sad og tærskede de kort hver eneste aften, mor hun var alene altid, hun har sgu' grædt mange tårer når han gik, nå skal du nu ud igen, så kom han først hjem ud på de små timer og så skulle op og på arbejde, han var ikke altid sådan, som han skulle være i den retning. Men bortset fra det, så var han god nok. Nå, jeg kom ikke i lære, der var ingen lærepladser, det var jo i 30'erne.

Jeg kom ud at tjene ved en bondemand dengang derude på landet herude i Sejerslev en sommer. Jeg kan huske, at jeg var så fattig, at jeg havde ikke engang et par gummistøvler, jeg måtte stå oppe i møddingen og læsse møg med bare fødder, og mine fødder de så ud ligesom, hvis du kan tænke dig en vaskekone, der har stået i baljen, du ved, hvordan det ser ud, med skindet, der....., sådan har jeg set ud, sådan har jeg stået og læsset møg på de her stive vogne. Ham første-karlen, han kom jo og hentede læsset når jeg læssede det og satte en tom, så var det bare på den igen, det skulle køres ud på marken. Der fik jeg 15 kr. om måneden og kost og logi, for at stå og slæbe der. Op om morgenen, ud at muge i kostalden og muge i hestestalden, så snart vi havde fået vores morgenmad, ud at hakke roer, ud i roerne, gøre dem rene og være med til at tynde dem, hvis det var på det tidspunkt. Så senere hen på året, så var der høsten jo, så var jeg der i høstens tid. Så havde han ikke brug for os længere, det var jo kun lige der i sommerhalvåret.

Nu sagde du, at du havde fået lov til at blive hjemme, du havde været på det der iagttagelseshjem, hvad hed det?

Ærøskøbing lagttagelseshjem, hed det.

Der var du så i 9 mdr. og du fik lov til at være hjemme, hvis din far han kunne skaffe dig en læreplads, det gjorde han ikke, men du fik lov at blive hjemme alligevel?

Nej det gjorde jeg ikke, så gik der et stykke tid igen, så kom ham den her lærer igen, de sagde til min far og mor, at jeg skulle på et lærlingehjem, hvor de kunne giv mig en læreplads, men de anede ikke hvor jeg var henne, før jeg selv skrev hjem. Da havde de sendt mig på Flakkebjerg Ungdomshjem.

Nu vil jeg dertil selv føje, jeg har aldrig nogen sinde været kriminel, det er ikke derfor, at jeg er kommet på drengehjem, men jeg havnede derovre. Der var jeg i 4 år. Jeg kan sige omtrent, hvad dag jeg kom derover. Jeg kom derover d. 16.01.34 og kom først derfra d. 02.03.38, så kan du selv regne ud, hvor længe jeg har været der.

Du kommer hjem til konfirmationen i 1932, og da havde du så fået lov at blive hjemme, hvis du havde fået lærepladsen, det fik du ikke, så blev du altså sendt tilbage til Ærø?

Nej, jeg blev simpelthen overflyttet, fordi nu var jeg konfirmeret, så blev jeg simpelthen....., de rejste til Flakkebjerg med mig. Flakkebjerg Ungdomshjem, jeg ved ikke, om den eksisterer endnu. Men der kom jeg over. Der var jeg i godt og vel 4 år. Indtil jeg var voksen.

Hvad lavede i på Flakkebjerg?

Ja der kunne de komme i lære som snedker, og de kunne blive smede, og de kunne komme i malerlære, de kunne blive gartnere, de kunne blive skræddere og skomagere, ja de kunne faktisk blive det hele, bortset fra der var, med at læse til højere eksaminer, det var der ikke nogen, der gjorde.

Var det sådan, at det var et lukket hjem, I kunne ikke gå ud, når I var der, eller.....?

Vi kunne ikke gå ud. Det var ikke noget med låste døre og den slags ting, man kunne godt gå ud, men man måtte ikke. Altså dertil og ikke længere. Og det blev respekteret.

Da du så kom dertil, havde du så ikke noget med din familie at gøre?

Nej, ikke andet end at jeg korresponderede jo med min far og mor, ellers ikke noget. Så jeg fulgte jo slet ikke mine søskende fra den periode, jeg kom der og så til jeg kom derfra.

Kan du prøve at fortælle lidt om, hvordan du oplevede at komme på sådan et hjem, hvordan du blev modtaget?

Ja jeg fik et chok simpelthen. Ja jeg kan slet ikke finde ord for det der, for jeg tænkte ved mig selv, hvad har du da gjort siden du skal herover. Men jeg havde jo en lang samtale med forstanderen da jeg kom, han skulle spørge mig ud om så mange, mange ting, han var en stor kraftig mand, en der kunne slå øretæver. Når han slog, så kunne man mærke det. Men jeg vænnede mig da til at være der. Jeg fik da også nogen gode kammerater derovre. Nu er det jo ikke alle unge mennesker, der kommer derover der er kriminelle, der er mange, der kommer fra andre drengehjem, hvor de har været på fra de var små. Forældrene, som ikke, måske en ugift mors barn, eller noget i den retning, det var jo en skam dengang for en ugift kvinde at få et barn. Så er de jo gået videre, fra det ene børnehjem til det andet og så til sidst, så er de havnet på Flakkebjerg. Men Flakkebjerg var nu ikke så slemt, for hvis der var nogen, der stak af derovre fra, og det var 3. gang de havde gjort det, de blev hentet af politiet hver gang, så kom de over på den lukkede afdeling i 3 mdr. på Bråskovgård. Det var straffen for det. Så når de kom tilbage igen, så blev de klippet skaldet, det blev også efter de var stukket af 1. gang, så blev de klippet skaldet, og så mistede de tobakken i en hel mdr. kunne de ikke få tobak, vi fik jo vores ugentlige ration tobak, og det var kun til pibe, vi måtte ikke ryge cigaretter. Cerutter måtte vi ryge. Piben skulle være låst inde om dagen, vi måtte ikke gå med piben, den var låst inde i et pibeskab, hvor vores numre stod.

Det var altså en ret hård opdragelsessted?

Ja, ja det var en hård opdragelsessted, og det var disciplin og f.eks. når vi sad der og spiste om aftenen der, så gik forstanderen, eller den lærer, der havde vagt i spiselokalet, han gik rundt, så siger han: "hvem skal stoppe strømper", så gik han rundt og skrev dem op, dem der havde huller på strømperne, hvis ikke man meldte sig til strømpestopning, så fik man en opvasketur og så ingen rygepause bagefter, for så havde de andre røget, og vi måtte kun ryge i 5 minutter om aftenen, fra kl. 7 til 5 min. over 7. Om middagen måtte vi ryge hele middagen i 1 1/2 time,

men nu har jeg altid været interesseret i musik, og altid været, når jeg selv skal bedømme det, været en lille smule musikalsk, jeg kom i orkesteret derovre, vi havde jo vores eget hornorkester derovre, og der lærte jeg først, jeg begyndte at blæse althorn, da jeg havde lært det, så gik jeg over til 2. basun og så derfra til 1. basun, og jeg lærte også at spille tuba, bas og det var min hobby, dengang, det var musik. Vi var mange steder rundt, der blev sendt bud efter os drenge, vi var en 4-5 af os de bedste musikere, vi blev sendt ud om morgenen, f.eks. når der var sølvbryllup eller guldbryllup, det skulle der spilles til om morgenen, så kunne de få os til at spille for dem med "det er så yndigt at følges ad" og ligesådan den her "Jeres hus skal I bygge" og "Skulle gammelt venskab rent forgå" og alt dette her. Det var vi jo glade ved, så kom vi jo ind og fik morgenkaffe, det fik vi jo ikke til hverdag dernede, der fik vi kun havregrød om morgenen. Den eneste tid vi fik kaffe, det var om eftermiddagen inden vi skulle på arbejde igen, det kaffe, det kaldte vi mokka de pleur, så det var jo ikke sådan rigtig godt kaffe.

De gange, du var ude at spille, det var faktisk de gange du var uden for det hjem?

Ja.

Da var du heldigere stillet end de andre drenge på hjemmet?

Ja men vi havde det jo sådan dernede, derovre man kunne få 8 dages juleferie, nej 5 dages juleferie, så skulle forældrene betale rejsen vel at mærke, man kunne også få sommerferie, så skulle forældrene også betale rejsen hjem. Jeg kan huske, jeg havde en cykel derovre, jeg har arbejdet uden for hjemmet, jeg arbejdede ved en gartner, jeg var nemlig i lære som gartner, det var ved blandet handelsgartneri. Så lærte jeg ved en gartner, jeg ved ikke, hvad jeg fik i løn, for hver gang jeg fik min månedsløn, de var i en konvolut, den skulle jeg aflevere ved forstanderen når jeg kom hjem, jeg aner ikke, hvor mange penge der var deri, men i alt fald jeg fik 1 kr. om ugen i lommepege, det kunne jeg købe en pakke tobak for. Og så havde jeg 50 øre til sodavand eller. Jeg kan huske, at en faxe sodavand dengang, den kostede 10 øre. Men spiritus og den slags ting, det var jo bandlyst, det rørte vi slet ikke.

Da du kom på hjemmet og du havde den snak med forstanderen var det så sådan, at han sagde til: "hvad vil du lave, hvad vil du i lære som"?

Det sagde han ikke til at begynde med. De skulle selvfølgelig først have en under observation, men jeg forhørte mig jo selv, jeg ville gerne have været i malerlære, så sagde de til mig: "ork, der er lange, lange udsigter, der går måske 2 eller 3 år inden du kan komme i malerlære". Så fik jeg at vide, at jeg kunne komme i gartnerlære, og det kunne jeg komme i løbet af et par måneder. Så tog jeg det.

Det var altså helt tilfældigt?

Det var helt tilfældigt. Det var ikke fordi jeg interesserede mig særlig for faget, men det gør jeg nu, nu kan jeg godt li'..... nu kan du se med den her have, jeg har her, jeg kan godt li' at gå og rode med jorden, og drive en masse frem, men efterhånden, så lærte...., så blev jeg glad for det, men dengang da var det sådan, at hvis man blev udlært som gartner, så skulle man helst ind som kommunal ansat gartner, eller statsansat gartner. De pladser, de hang jo ikke på træ-

erne dengang, de var ikke nemme at få. Så derovre på Flakkebjerg det var jo morgenbøn og morgensang og bordbøn ved middagen og ligesådan ved aftensmaden og aftensang inden vi gik i seng. Jeg havde det sådan, at jeg spillede om morgenen inden de stod op, jeg skulle op før de andre, der stod jeg og blæste en morgensang for at vække dem allesammen, og ligesådan med aftensang, den blæste jeg også på min basun. Jeg måtte så vælge lige hvad jeg ville, det skulle bare være en sang, der passede til det tidspunkt, hvor det blev spillet på, ikke.

Nu sagde du tidligere at du skulle på lærlingehjem, var det et lærlingehjem?

Nej, det var ikke noget lærlingehjem, de havde bildt min far og mor ind, at jeg skulle på lærlingehjem, og de anede jo ikke, hvor jeg skulle hen før jeg skrev til dem. Det var et ungdomshjem jeg kom på. Det hed Flakkebjerg Ungdomshjem og det ligger 11 km fra Slagelse ad Næstved. Hvis man kører med tog, så skal man mod Næstved, og så er det den 2. station fra Slagelse.

Når de nu sagde, at det var et lærlingehjem, hvorfor tror du, at de bildte din far og mor det ind?

Ja for måske min mor ville have spændt ben for at jeg skulle derhen, jeg tror nærmest, at det var hende, for jeg fik da senere at vide, at hun fik et helt chok, da hun fik at vide...., for det var nemlig temmelig berygtet på det tidspunkt, Flakkebjerg og det var kun de rigtig slemme, der kom derover, ikke. Men det var det jo ikke, de var ikke så slemme derovre, der var mange gode unge mennesker derovre. At der var nogen, der er faldet ved siden af siden hen, det ved jeg ikke noget om, men i alt fald, dem jeg kender, de er helt all right. Der er forresten en her i haveveselskabet, ham har jeg været sammen med. Han er udlært smed og han kom også i lære derovre som smed, han var i lære i Skælskør, han kørte på sin cykel hver morgen, når han havde fået hans morgenmad og så til Skælskør og hjem hver eneste aften på cykel. Nu ved jeg ikke, hvor mange km. der er til Skælskør, jeg tror nok, at der er en 15-16 km til Skælskør fra Flakkebjerg.

Men det var jo sådan, at alle dem, der kom derover, de kunne komme i lære som et eller andet, lærepladserne de lå selvfølgelig altid i omegnen?

Ja de havde også at man kunne komme i lære på Hjemmet, så som skrædder, snedker og dem, der ville være landmænd, de kunne blive landbrugsyndige ved at blive beskæftiget inden for det landbrug de havde der, vi havde et temmelig stort landbrug med ca. 60 køer, og så var der også et skrædderværksted og et skomagerværksted. Og dem, der ville forberede sig til at komme i lære som kok, de kom i køkkenet, ikke. Der var jo mange muligheder. Det var kun det, de ikke havde på Hjemmet, f.eks. malere og murer, smede, maskinarbejder, slagter og sådan noget, det skulle de uden for Hjemmet og lære.

Hvordan tror du, at det kan være hvis nu Flakkebjerg var berygtet, eller når nu Flakkebjerg var berygtet, hvordan man så fik nogen i omegnen til at tage drenge

~~der fra?~~ altså, at den befolkning, der boede i omegnen, de kendte Hjemmet og mange af de naboer, f.eks. vi har holdt fester derovre, hvor vi har, hvor vi drenge var klædt ud som folkedansere, både som piger og drenge. Jeg var da derovre, da de havde 100 års jubilæum,

sere, både som piger og drenge. Jeg var da derovre, da de havde 100 års jubilæum, da var Jens Frederik Lavez ? fra radioen, han var derovre og interviewe drengene derovre og lave en radioudsendelse, men i forbindelse med drengetiden dengang, inden for drengetiden, da var han jo en af de, en af pionererne inden for det der. Ham har jeg snakket med, ham Jens Frederik Lavez, det var en pæn, høj statelig mand. Og det var jo angående musikken, han interviewede mig om, og han blev nemlig så ked af det bagefter, da han fik at vide, at jeg spillede om morgenen før de stod op, jeg spillede en morgensang og en aftensang inden vi skulle i seng om aftenen. Det blev han ked af, fordi det var....., det ville han godt have haft med på det her stålband, som de brugte dengang, det var jo ikke sådan noget tape som vi har i dag.

Hvornår blev I purret om morgenen?

Vi blev vækket når kl. var 6 om morgenen om sommeren, og 7 om vinteren.

Hvornår skulle I så være på jeres pladser?

Så var det med at rede sengene, og de skulle redes perfekt, det var faktisk militærisk præstation, sådan skulle det være, glat tæppe med overlagen, det skulle jo være sådan at man kunne trille en marmorkugle hen ad tæppet uden at den stoppede af nogen forhindringer. Så skulle vi være nede kl., når vi stod op kl. 6 så skulle vi være nede kl. 6,30 til morgensang, lidt før 6,30. Så når vi havde haft morgensang, så var det ind at spise morgenmad, der fik vi altså havregrød og sødmælk. Det var det eneste vi fik. Så havde vi jo frokost der kl. 9, der fik vi klemmer, der fik vi et stykke med leverpostej og et stykke med spegepølse eller sådan noget, hvis vi så ville have mere, så var det et stk. rugbrød vi fik med fedt på, så kunne man så komme salt på.

Men det gartneri du var ved, lå det tæt ved?

Det lå på selve Hjemmets område. Jeg var en overgang, da blev jeg, som jeg sagde før, det må jeg lige tilføje. Da jeg havde været på gartneriet der i et par års tid, været i lære på selve gartneriet, så skulle jeg hen i et andet gartneri og prøve noget nyt der. Da blev jeg sendt ned til noget, der hedder Harested, det ligger lige, det er den sidste lille landsby før vi kommer til Slagelse, der var en gartner nede, ham var jeg nede og hjælpe, han havde ikke så meget, han havde 3 små drivhuse og nogen mistbænke og han havde en 3-4 tdr. land, det var alt, hvad han havde. Det var decideret frilandsgartneri, og så havde han sådan lidt tomater, meloner og sådan noget i drivhusene, ellers så var der blomster og kaktus, det var han specialist i, dem avlede han mange af. Der kørte jeg hver morgen på cykel, det var 9 km. ned til ham, ned at arbejde fra kl. 7 om morgenen, jeg skulle være der kl. 7, og hjem om aftenen kl. 5 igen. Jeg skulle være hjemme inden spisetid kl. 6 om aftenen.

Det var altså der, du fik en konvolut med, med penge i?

Ja, der fik jeg den her konvolut, jeg aner ikke engang, hvor meget jeg fik, så fik jeg derforuden 1 kr. om ugen, og den kunne jeg lige købe en pakke tobak for, den kostede 60 øre dengang.

Nu ved jeg ikke, om du synes, at der er mere at fortælle fra det drengehem, altså vi har hørt, om der var disciplin lidt om, hvordan dagene de gik?

Ja, jeg kan huske, nu snakkede vi om, at der var disciplin. Jeg kan huske engang, jeg kom hjem, jeg blev meget forbavset, jeg kom hjem fra ham den gartner der, så skulle vi altid gå hen til forstanderen, han sad ved et bord for sig selv, hen at give ham hånden og bukke og sige "godaften" når man kom hjem. Så siger han lige så bøs til mig da jeg kommer: "nu når du har spist, så kommer du lige ind på mit kontor". Og jeg spekulerede og spekulerede, jeg anede jo ikke, hvad der.... har du gjort noget, jeg kunne se på ham, at det var noget, jeg kunne se på ham, at der var noget galt. Så da jeg havde spist, og jeg kom ind på kontoret, så siger han, "hvor mange par bukser har du på", så siger jeg: "hvorfor skal jeg have spanskkrør", ja "du skal have 5 slag", sagde han. "Jeg har kun èt par på", så mærkede han selv. Så siger han: "din mester, han har klaget over, at du er for længe om at luge i jordbærene". Nu må jeg tilføje, at jeg havde en bullen tommelfinger, jeg havde stukket mig på en torn, så brugte jeg kun èn hånd til at luge med, så er det selvfølgelig ikke gået så hurtigt som når man kan bruge begge hænder. Men det at den gamle ringede hjem og klagede over det der, til forstanderen over mig, og det var en lørdag. Vi havde ikke fri lørdag middag, som vi har i dag, jeg arbejdede til kl. den var 5. Så måtte jeg stramme bukser og så fik jeg af spanskkrøret, og det var lige det sang, uh hvor gjorde det ondt. Jeg satte mig ned og kørte ballerne hen over gulvet, så ondt gjorde det. Der måtte jeg selv holde øje med, når jeg havde fået de 5 slag, og så blev jeg jaget i seng, og der skulle jeg ligge hele søndagen også. Det var den måde, jeg blev behandlet på. Nu vil jeg dertil sige, at den gartner der, han var faktisk ude på at udnytte de drenge derude fra. For det 1. når jeg havde min madpakke med, jeg havde jo selv min mad med, jeg fik ikke noget at spise ved ham. Ikke engang blev jeg inviteret indenfor at spise. Da sad jegovre i drivhuset, når det var koldt sad jeg inde i drivhuset, der var jo lunt inde, der var jo fyret og spiste min madpakke og drak 1/2 l. sødmælk til, eller hvad jeg havde. Så når det var godt vejr, så gik jeg over til Mølleren, der lå en Møller lige ovre på den anden side af Jernbanen, det var den her Næstved-Slagelse banen, der skulle jeg bare over og så igennem sådan et led, der sad jeg så ovre ved ham og snakkede, for han var forstående, og ham kunne jeg snakke med, ham den Møller der. Så fortalte jeg ham om det der med, at jeg havde fået den der røvfuld, jeg viste ham det, jeg trak mine bukser ned og viste ham min bare bagdel, og han så de her røde, blå og gule striber hen over røven, og så forklarede jeg ham at det var den gamles skyld, for jeg var blevet gal på ham der efter det der, det kan du godt forstå. Så gik der nogle dage, så har Mølleren nok sagt det til ham, for en dag, da jeg kom på arbejde, så siger han, den gamle det var sådan en rigtig gammel nærig fanden, Han sagde: "Havde jeg vidst, at det var blevet så slemt, så havde jeg ikke ringet ud og sagt det", sagde han, "jamen det er for sent, man kan ikke græde over spildt mælk," sagde jeg.

Men du blev udlært som gartner?

Ja jeg blev udlært som gartner, og fik et bevis på, at jeg havde stået i lære i 4 år. Gartnere, de bliver aldrig udlært, der kommer altid noget nyt. De bliver simpelthen aldrig udlært. Man får altså et bevis på, at man har stået 4 år i lære, og hvad kultur, man har haft de steder, man har arbejdet under. Et eks. f.eks. der hvor jeg var, der havde vi cyklame om vinteren, og det var begonier og dem, vi kalder brændende kærlighed, de hedder eller Calango, den slags blomster

rigtig. Om sommeren, da havde vi salatagurker, tomater og krysantemum. Og så havde vi ellers frilandsgartneri.

Havde I noget sammenhold med de drenge, der var på Hjemmet, var der godt kammeratskab?

Det skal jeg love for, at der var kammeratskab. Hele vejen igennem.

Men det var ikke sådan, at når I syntes, at I var blevet kørt for hårdt, at I så ligesom kunne rotte jer sammen?

Nej, det var der ikke noget af, det var der ingen, der turde. Det var der ingen, der turde.

Men det var på den anden side heller ikke sådan, at der var noget, der gik og sladrede eller sådan noget?

Det tør jeg ikke garantere for, der skal nok være et par stykker imellem, de findes jo alle vegne den slags. De findes jo også på arbejdspladser, nogen der render henne ved mester og fedter og snakker om en arbejdskammerat, så det tænker jeg nok, der har været.

Men du blev udlært, og så kom du derovrefra der i 1938. Hvor rejste du så hen?

Her til Horsens, så fik jeg arbejde ude ved ham gartner Jensen ude i Lund, men der var jeg ikke så længe. Jeg kunne ikke li' kosten derude, jeg fik en dårlig kost syntes jeg. Så tog jeg arbejde sådan hist og her inde i byen, hvor jeg kunne få det. Så lærte jeg min kone at kende, og så blev vi i 1940, da blev vi så gift.

Hvor mødte du hende henne?

Ja, jeg har faktisk kendt hende fra hun var pige af, men vi har aldrig sådan snakket sammen. Jeg mødte hende ude på Krokodillen ude i Stensballe.

Det var til bal?

Ja, vi var til dansant en aften, da dansede vi jo, og så lærte vi hinanden at kende. Da arbejdede hunovre på Fyn, hun var bare lige hjemme en weekend og se til sin far og mor. Så rejste jeg derover og tog arbejde derovre, hvor hun var på en gård, det var lige i høsttiden. Så tog jeg høstarbejde, og så var vi jo sammen om aftenen. Så blev vi ringforlovet i 1939, ja det var d. 9.09. og den 23.03.40 da blev vi gift. Og d. 24.04. blev vores 1. født, da kom han til verden.

Hvor mange børn fik I i alt?

4. Først fik vi en søn, han er 40 år nu, og så fik vi vores datter hun er 35 år nu, så fik vi en datter mere, hun er 25 år og den yngste, det er en søn.

Hvor bosatte I jer så, da I blev gift?

Til at begynde med, da fik vi en lille kvistlejlighed oppe i noget, der hedder Møllegade 30. Men det var jo sådan i forfald. Jeg havde en kammerat, der var murer, han ville hjælpe mig med at sætte den i stand med at pudse væggene op, pudset, det var faldet ned både her og der. Så vi

fik den jo gjort nogenlunde, men der var jo ikke ret meget med møbler dengang. Det var lige et bord og 4 stole og en lænestol og en divan, og så en seng. Det var en dobbeltseng.

Var det noget, I købte på auktion eller var det købt som nyt eller hvordan gjorde I?

Det købte vi på afbetaling, det skal ingen hemmelighed være. For pengene var småt dengang.

Og din kone, hun arbejdede også samtidig med dig?

Ja, ja hun tog sammen med når jeg havde arbejde, jeg var også meget arbejdsløs på det tidspunkt, det ved du godt der i 40'erne. Så var hun nede på Andelsmejeriet, der skyllede hun mælkeflasker og hjalp til dernede med alt muligt.

Nu håber jeg, at jeg kan komme til at snakke med din kone senere, så kan hun fortælle om det.

Så kom krigen, hvordan oplevede du det, var det hårde tider, var det en hård økonomi, var du arbejdsløs?

Jeg kom jo ind ved CB politiet, der blev jeg indkaldt med det samme, lige da krigen brød ud. Så d. 09.04.40 da blev jeg indkaldt, da skulle der jo mørklægges over det hele. Da var jeg med rundt og holde øje med i gaderne, da det var mørkt. Så fik vi uniformer, her blå uniformer, vi gik med, med skråhue og gummiknippel. Så skulle vi mødes i patrulje, altså til tjeneste ligesom politiet gjorde kl. 10 om aftenen til kl. 6 om morgenen, når man havde nattjeneste. Og fra 2 om eftermiddagen til 10 om aftenen. Og ligesådan fra 6 om morgenen til 2 om eftermiddagen. 3-skift. Så sad vi oppe i kirketårnet. Om natten, dem, der var der om natten, de fik nøglen op til kirketårnet, så gik de op, da havde vi telefon helt oppe i spiret, helt oppe øverst, så højt oppe, man kunne komme, og der sad vi jo oppe og holdt øje med, om der var overflyvninger af flyvemaskiner, det skulle så meldes nede på kommandocentralen nede på politistationen. Det hed det jo dengang.

Var du så der resten af krigen?

Så godt som.

Nu ved jeg ikke, hvor meget, vi skal komme ind på krigen?

Det synes jeg, at det skal man gå lidt let hen over.

Det kan vi også gøre.

Efter krigen så?

Så tog jeg arbejde. Vi ville jo flytte. Så tog jeg arbejde ovre på Samsø, der skulle jeg faktisk have blevet ovre. Der arbejdede jeg ovre på noget der hed Vadstrupgård i Onsbjerg. Det er jo en filial til Brattingsborgs Gods derovre, det er det her Dannenskjold ?-Samsø der ejer det. Men hvorfor vi blev ked af at være der, det var den her tørkesommer i 47, vi kom derover. Det var fordi vi skulle hente al vores vand i mælkejunger, vi havde ingen vand indlagt i det hus, vi boede i. Du kan nok forstå når de står ude, derude i 32° varme, det var jo varmt det vand. Når man skulle

have et glas kold vand, det kunne man jo ikke få. Der blev vi ked af det, der var jeg bare den..... Jeg var der et år godt og vel.

Så søgte jeg ned til godsejer Hess nede i Skibet nede ved Vejle, der fik jeg arbejde som husmand. Men der kunne de ikke overholde overenskomsten, så jeg blev uvenner med forvalteren, jeg var der lige godt 1/2 år. Jeg ville have betaling for at strigle heste når man søndag morgen..... han ville have, at vi skulle stille dernede søndag morgen og strigle heste. Så sagde jeg, at det står i vores overenskomst, at vi skal have så og så meget for det.

“Men det kan I ikke få, det er skik og brug, at vi stiller henede i stalden søndag morgen og strigler hestene”. Så sagde jeg til ham: “de tider, hvor det hedder skik og brug, der er forbi, nu hedder det overenskomst, det vi skal rette os efter”.

Så var jeg inde i Grejsdalen inde ved vores fagforeningsformand, og der fik jeg jo medhold. Men jeg kunne jo godt mærke på ham, at jeg var ilde set på godset der.

Så tog jeg op på et andet gods, der var jeg glad for at være. Der var vi nogle år.

Hvor var det henne?

Det var oppe ved Veng oppe ved Skanderborg. Det er det her Sofiendal, hedder det. Der var vi glade ved det. Der havde vi et dejligt hus, det var helt fra 1842, det var stråttækt, men det var et vidunderligt hus at bo i. Vi havde en lille skov bag ved os, inde i den lille skov, der var en kilde, den sprang op ad jorden, der fik vi vores drikkevand fra. Der var så lavet en samlebrønd, der pumpede vi så vand ind i huset, ligesom du kan tænke dig, købmænd havde i gamle dage, når de pumpede petroleum ned i dunke, ikke, så på den måde, så fik vi vores drikkevand. Der var jeg glad for at være. Men lønnen var jo lille. Når vi havde betalt vores udgifter, vi fik løn hver 14. dag, jeg tror nok, at vi fik 75 kr. hver 14. dag i løn, dengang. Når vi havde betalt brugsforeningen, hvad vi skyldte dernede, og vi havde betalt hvad vi skyldte ved slagteren, så var der ikke noget til hverken tøj eller noget som helst. Det var gode mennesker, som vi kendte her i Horsens og andre steder, der gav os aflagt tøj, som vi kunne sprætte op og få syet om henne ved en syerske, som vi kendte. Både til børnene og til os selv. Ikke engang råd til en cykel var der.

Hvorfor flyttede I fra Horsens lige efter krigen? Et eller andet tidspunkt, da flyttede I til Samsø, og I har flyttet rundt?

Jo, vi syntes ikke, at der var noget arbejde at få, det var derfor. Så tænkte vi, at nu tager vi, hvad vi kan få. Så flyttede jeg derover.

Hvornår var det, da I kom til Samsø?

Det var i 1946.

Dvs. de flg. år, da rejste I rundt og da fik du arbejde som landarbejder på forskellige gårde.

Hvornår kom I så tilbage til Horsens igen?

Så kom vi tilbage til Horsens i 48, nej 49. Så var jeg havnearbejder i 2 år og kom over i havnearbejdernes fagforening. Der var jeg så indtil jeg begyndte på slagteriet, der begyndte jeg d. 17.04.51. indtil jeg nu er holdt op og er gået på efterløn.

Interviewet fortsætter hjemme hos Jørgen Leed.

Nu kom du så tilbage til Horsens igen der i 49, hvor du havde været landarbejder nogle år, så sagde du, at du blev havnearbejder. Var det fordi, at der ikke var andet at få?

Der var ikke andet at få.

Så måtte du stille hver morgen nede på?

Hver morgen nede ved Stevedoren, hver morgen også blev de folk jo taget ud til de forskellige skibe, der var kommet i havn, eller var der nogen, der skulle lastes, så måtte vi jo møde der. Det var hårdt mange gange jo. Jeg havde været med til.... vi var inde for en stor Svensk Køleskib, der kom de med store lastbiler med frosne rødspætter og torsk og tunger og sådan noget i kasser, det skulle ned i fryserummet, der var jeg med til... vi stod dernede i lasten og stablede der her kasser op når de kom ned. Men ikke nok med det, den store båd, det var en båd på 10.000 t, den skulle af sted så hurtigt som muligt, det var fra kl. 7 om morgenen til næste dags morgen kl. 7. Kun med drikkepauser ind imellem. Så det var jo hårdt. Næste dag man kom hjem, så var man lige tjenlig til at når man havde fået sin morgenkaffe, så gå i seng og hvile ud.

Var der mange, der stillede nede på Horsens Havn?

Ja, der var mange der stillede dernede dengang, der var mange, der måtte gå forgæves. De tog jo fortrinsvis, de der var medlem af havnearbejdernes fagforening. Der kom jo mange, som ikke var medlem, som f.eks. var medlem af Arbejdsmandsforbundet, dem der var arbejdsløse, de stillede jo for at få noget arbejde. Men hvis ikke de blev sat i arbejde, hvis ikke, der var ret meget at lave, så blev de sendt tilbage igen.

Var du ikke også medlem af Dansk Arbejdsmandsforbund?

Nej, ikke lige der, da havde jeg fået mig meldt over i Havnearbejdernes fagforening. Det gjorde jeg så hurtigt som muligt, mens jeg var i arbejde dernede.

Hvor mange tror du, at I stillede dernede sådan en morgen?

Et halvhundrede mand stillede der dernede om morgenen.

Så dem, der ikke blev taget til arbejde, de måtte gå til kontrol?

Havde du sådan et jævnlige arbejde dernede?

Jeg havde meget arbejde dernede, men ikke hver dag. Sommetider kunne det være 2 dage om ugen, andre dage kunne det være 3 dage om ugen. Og en uge kunne det måske være hver dag i hele ugen. Det var forskelligt, det var ligesom, der kom skibe ind til. Det var hårdt mange gange. Jeg har været med til at losse en stor Russisk damper med foderkager, og de kom i

sække. Og der stod jeg oppe når de kom fra vægten af, så skulle jeg smide dem ned ad en sliske ned til bilerne, der holdt for at få læs. Da var alle mine 5 fingre her, de var fuldstændig fyldt med vabler hele vejen. Fordi nu var det uvant arbejde med at have fat i de her sække, men jeg måtte i alt fald holde en pause på nogle dage indtil de her vabler, de havde trukket sig sammen igen.

Hvor meget kunne sådan en sæk veje?

En 100 pund sådan.

Men alt det arbejde, der gik på havnen, på nær kranen, det var vel med håndkraft?

Det var med håndkraft, ja ja. I mange tilfælde f.eks. da havde skibet jo selv et spil, så blev det hejst op nede fra lasten og op på platformen der var stillet an, så ned ad en sliske ned til de biler, der holdt og ventede nede på kajen.

Var det akkordarbejde?

Jo nogen tilfælde, da var det, men dengang, vi lastede den her store svenske køleskib dernede, Vinkeland, det var ikke akkordarbejde, det var en ganske almindelig timeløn vi fik. Men f.eks. når vi lossede kunstgødning, kalksalpeter fra Norge, det var akkordarbejde, og den måtte vi bære på vores nakke i sække op ad en sliske og stable dem op i Kølekompagniets lagerrum, og det var hårdt, og det var også sådan, at huden, den var fuldstændig flænset ned ad ryggen på en når man kom hjem om aftenen.

Nu snakker man jo nu om stunder meget om arbejdsforhold og arbejdsmiljø, var det noget, at man snakkede om på havnen på det tidspunkt, at det var hårdt, eller dårligt arbejde eller om man kunne få det lavet bedre eller.....?

Havnearbejderne de snakkede jo altid om, når der kom et skib, det var godt at komme til at arbejde i, hvor der var gode penge at tjene, og hvor der var let arbejde, så vidt muligt, så prøvede vi for at undgå de skibe, hvor der var meget hårdt arbejde, ikke, og en lille fortjeneste, ikke, hvor der var hårdt arbejde, der var der gerne en lille fortjeneste fordi man kunne jo simpelthen ikke holde det ud.

Nu hører man jo ofte, at havnearbejdere det var nogen med fagpolitisk bevidsthed, det var nogen, der vidste, hvad de ville. Her der været nogen situationer på Horsens Havn i de par år du har været der, hvor der var konflikt?

Ja, det har der været. Vi har haft et skib dernede, jeg tror, at det var en hollænder, der var nogen, der ikke ville gå i arbejde, jeg ved ikke hvorfor, men der var et eller andet i vejen, og de ville ikke gå i arbejde på den hollænder. Om det var fordi der var nogen uorganiserede folk ombord, der var nogle danskere om bord, de sejlede jo som ganske almindelige søfolk, men de var ikke organiseret. Så ville de ikke losse den båd der. Det er altså hvad jeg har oplevet på den måde.

Men det var gode arbejdskammerater?

Det var der, ja der var jo nogen hårde nitter imellem.

Men efter at du havde været der et par år, var du så blevet træt af det, siden du skiftede, eller hvad var årsagen til at du søgte ind på slagteriet?

Ja, simpelthen, jeg brød mig ikke om det havnearbejde. Det var ustabil, man vidste jo ikke, hvornår man havde arbejde. Så var jeg nede på slagteriet og søgte arbejde, og jeg blev skrevet op. Så en dag, så kommer der besked hjem til mig, at jeg skal møde der om mandagen kl. 6 og det gjorde jeg og jeg har været dernede siden, indtil jeg holdt op og gik på efterløn.

Var det sådan, at du søgte forskellige steder, eller søgte du.....?

Jeg søgte mange steder ja.

Hvilken fornemmelse havde man når man blev skrevet op, tænkte man, dem hører du aldrig fra, eller?

Ja i mange tilfælde så gjorde man jo. Nu kom det an på hvor man kom. Nu f.eks. nede ved Chr. Nielsen armaturfabrikken, der ligger nede ved Høgh Guldbergsgade, det var en god arbejdsplads, der ville jeg også gerne ned at arbejde, men det var ikke nemt at komme ind at arbejde der. Men nu var jeg jo heldig og blevet skrevet op nede på slagteriet. Der blev ret hurtigt sendt bud efter mig. Og der har jeg været glad for at være i alle de år, jeg har været der. Jeg havde gode arbejdskammerater dernede, og ledelsen, i det store og hele, så har den været hel hel fin.

Nu siger du, at da du nu gik som havnearbejder så tænkte du på, at du gerne ville væk derfra, og så gik du ud nogen forskellige steder og blev skrevet op, du kaldte det: "at man søgte jo ind på de gode arbejdspladser". Hvordan vælger man det ud. Hvad er gode arbejdspladser?

Jo jeg kan give dig eksempler. F.eks. Schur her i Horsens har alle dage haft ord for at være en god arbejdsplads, hvad jeg også tror det er. Hartmann.

Hvad laver de?

Det er en papirfabrik, de laver emballage inden for pap og papir. Så var der altså slagteriet og Chr. Nielsen og Hede Nielsen, men der brød jeg mig ikke om at komme ned, for det var jo rørfabrikken, der eksisterede dengang, det var ikke så behageligt, det var 3-skift arbejde, og det her skifteholdsarbejde, det var jeg ikke så meget for, jeg ville helst have sådan, at jeg kunne møde om morgenen og komme hjem og holde fyraften om eftermiddagen. Det kom jeg til på slagteriet. I alt fald et stykke tid da. Så gik jeg på 2-skift dernede.

Hvordan... er det noget, der går inden for arbejderkredse sådan, at man ved, at den og den arbejdsplads den er god, og den der skal man helst holde sig fra?

Nemlig ja ja, det er der. Ja som jeg nævnte før, de lokale arbejdere her i byen, de ved nok hvor de gode arbejdspladser er her rundt omkring, de er altid meget eftertragtet.

Hvad tror du, at der gør, at en arbejdsplads får et ry som en god arbejdsplads, og nogen får et ry som dårlig arbejdsplads?

Ja måske arbejdets beskaffenhed og dets.... ja snavset arbejde og sådan noget, støberiarbejde, det er folk jo ikke så meget for. Nu nede ved Chr. Nielsen, der har de jo et metalstøberi, det er jo ikke særlig sundt at arbejde med det metalstøv. Jeg har nemlig selv en arbejdskammerat, der har været dernede i nogen år. Han kom ned på slagteriet og så lige pludselig, så blev han syg, han havde fået det her metalstøv i lungerne, hvad er det nu man kalder den sygdom, for dem der indånder den slags forstøvninger? Det endte på kose, jeg ved ikke, hvad det var det hed. Men det døde han af. Det gik over til lungekræft, og det døde han af. Hvor længe siden er det, at han døde, det er vel 5-6 år siden.

Du sagde, at han kom fra Chr. Nielsen, men alligevel var Chr. Nielsen en arbejdsplads, som havde ry for at være god.

Ja det var en god arbejdsplads.

Men der var altså enkelte ting inden for en arbejdsplads, som.....?

Ja særlig støberiet. Der gik de og indåndede de dampe fra når de støbte metal. De støbte jo både messing og kobber og forskellige slags legeringer inden for metal. De laver foringer til maskiner og sådan noget, ikke. Så det blev jo støbt der på virksomheden. De dampe, der kom der fra de her smeltede metal, det satte jo sit præg, og det nedbrød simpelthen folks helbred.

Nu skal vi også høre lidt om arbejdet på slagteriet senere, men først så skal jeg lige have dig til at gentage èn gang til hvornår var det så du startede dernede på slagteriet?

D. 17.04.51.

Du kom derned, du fik et brev, hvor der stod, at du skulle møde, da du så kom derned, hvordan var modtagelsen?

Fin af både arbejdskammerater og mester og den slags ting. Jeg blev anvist hen, hvor jeg skulle være med det samme og de var behjælpelige, man var jo ikke kendt med arbejdet og man blev jo vist til rette. Både arbejdskammerater og ledelsen dernede.

Var det sådan, at du blev vist rundt for at få.....?

Nej, det gjorde vi ikke dengang, da kom vi i arbejde med det samme. Vi fik et forklæde, da fik vi jo ikke arbejdstøj som de gør i dag. I dag da får de jo en busseronne og et par træskostøvler og træsko og hvis de skal arbejde et sted, hvor der er koldt, så får de en islænder og islandske sokker og lange hvide bukser, det kræver veterinærerne jo at de skal have på, og hue derfor uden.

Det var ikke noget man fik dengang?

Det fik vi ikke dengang, vi skulle selv have vores arbejdstøj på... Jeg kom med et ganske almindeligt sæt blå arbejdstøj, så fik vi et forklæde udleveret, og det var olieforklæder dengang, lavet af olietøj ligesom søfolk de brugte i gamle dage.

Hvilken afdeling blev du vist hen i?

Jeg kom over i pølsemageriet og konserverafdelingen.

Hvad bestod dit arbejde i?

Der stod jeg og hamrede kasser sammen, der var fyldt med konserver, hamrede låg på de kasser der, der skulle af sted til eksport. Det skulle jo gå stærkt.

Dvs. at du fik kasser ind, som var fyldt op med konserverdåser.

Ja så skulle jeg lægge låg på. Ja ja ja.

Og så hamre det fast?

Ja ja og sætte dem til side i stabler og så kom de jo og hentede dem og kørte dem ud. Så læssede de dem ud i jernbanevogne eller lastbiler. Vi havde jo jernbaneskiner, der gik ud, lige op i slagteriet, der gik lige direkte ned ad en sliske og ned i en jernbanevogn, der stod et par mand eller 3 og tog imod dem når de kom.

Nu siger du, at du kom ind i pølsemageriet, og du skulle stå og slå på kasser, altså låget på de her kasser, vil det sige, at man også i samme afdeling stod og lavede pølser?

Nej, nej det var en afdeling for sig selv. Det hvor jeg var, det var oppe på 1. sal, og den afdeling, hvor de lavede alt det her med kødvarerne, det var nede i stueetagen og der var jo glidestænger lige direkte fra selve slagteriet af, så de kunne køre grisene ind, dem der skulle bruges til konserverproduktion. Og lige sådan kalve og kreaturer og sådan, hvad der nu skulle bruges. Det blev kørt lige direkte ind på glidestænger ind i pølsemageriet, så blev de taget ned af hængerejerne og så blev de lagt på bordene, hvor de skulle bruges, hvor de skulle skæres op.

Hvordan gik så den videre produktion indtil du fik dem op i dåser?

Jo så kom de jo ind når det var f.eks., der var noget, som hed "lonesome meat", det gik som eksport til både mellemøsten og til Korea og så gal til Vietnam og til Amerika. De blev jo kogt i nogle store autoklaver? hvor man kunne skubbe sådan en to indsats ind ad gangen, og der var ca. 800-1600 dåser konserver i sådan en kogning, og de her autoklaver, dem havde vi 3 af, vi kunne koge i, og det at det kogte, det var ved hjælp af damp jo.

Når de så havde kogt der i et eller andet stykke tid, hvor lang tid tog det?

1 time og 20 minutter. Så blev de jo taget ud igen, og så blev de sat over i kold brusebad, hvor der rendte kold vand ned på de her indsats med de her dåser, sådan at de kunne blive kølet ned. Så blev de jo først, efter at de var kolde, lagt i kasser. Vi havde jo nogen transportbånd hvor damerne, de stod og tog fra, der var nogen damer, der tog fra der og lagde dem i kasser,

og så skulle vi andre jo sørge for at få låg på. Så var der nogen andre nogen, der bagefter satte mærkesedler på, hvor det var fra og hvor det skulle hen og alt det der.

Dvs. at de forskellige funktioner, de var meget specialiseret?

Ja det var nemlig speciale det hele.

Når du stod og slog låg på de der kasser, var det på akkord det arbejde?

Nej det var på timeløn.

Hvor mange kasser skulle du nå?

Ja det kom jo an på..., det var jo ikke mig det strandede på, det var simpelthen dem, der sørgede for det. Da var tempoet ikke så højt dengang, det var det ikke, der var ikke mere, end man kunne følge med.

Dem der stod foran dig, tror du, at de var på akkord?

Nej, der var ingen akkord dernede på det tidspunkt, overhovedet ikke, det kom først senere....

Hvad var det du kaldte det "lonesome meat"?

Det er "lonesome meat", det er sådan noget fars, der er rørt op, hakket og rørt op og kommer i dåser, igennem sådan en stor sprøjtepistol. Der stod der en mand og satte dåserne for, det gik jo stærkt. Så blev de fyldt med det her fars, og så kom de hen i en der lukkede låg på med det samme, det gik også stærkt, det gik lige så stærkt, som når de blev fyldt.

Du sagde, at der var stor eksport af de der ting?

Ja, det var der nemlig.

Bl.a. til Korea. Da Koreakrigen sluttede så holdt eksporten sgu' op. Det var de amerikanske soldater i Korea, som....?

Ja de fik det her konserves fra os. Det var lige sådan dengang, du kan se dengang at Vietnamkrigen den holdt op, da gik Vejle, Tulip nede i Vejle de gik ned om og hjem, og ham, ja var lige ved det. Og vores slagteri..., før vi kom ind i Tulip, da hed det Hamlet. Der havde vi en stor konservesafdeling og vi havde et stort pølsemageri, og vi havde leverpostejfabrik dernede. Så kom vi ind i Tulip, og så da Vejle gik ned, så det overskud, de havde skaffet nede fra Hamlet her i Horsens, fra Horsens Andelsslagteri, det skulle være med til at dække det underskud, de havde nede i Vejle. Det var så slemt en overgang, at andelshaverne, de kunne ikke få udbetalt deres overskud, og det plejede de jo at få hvert år. F.eks. der var nogen, der fik 50 eller 60 øre i efterbetaling for hvert kg af grise, de havde leveret dernede, i overskud, det var der jo helt lukket af for dernede for at dække det underskud, som de havde nede i Vejle. Og der røg jo en masse mennesker dernede, det ved du jo godt efter bladene. Der røg 900 i første omgang, over 900 medarbejdere dernede røg der ud. Og der var både mestre imellem og ganske almindelige arbejdere.

Men det var senere, hvornår?

Ja det var her i begyndelsen af 70'erne.

Nu siger du, at det hed Hamlet, det var altså Hamlet og Horsens Andelsslagteri, er det det samme?

Det var det samme. Vi havde en udmærket direktør, der hed Ebbesen dernede, Orla Ebbesen, det var ham, der i sin tid startede vores konserverafdeling, det var hans hjertebarn, det var konserverafdelingen dernede. Jeg har talt med Orla Ebbesen efter han er holdt op som direktør pga.. alder, han var meget ked af at det var lavet om nu, sådan at vi ikke havde....., nu er der ikke mere noget dernede, der konserverafdeling, nu er det opskæring. Alle de grise, der bliver slagtet, de bliver skåret op, og så bliver de sendt derfra i lastbiler eller i kølervogne. Midterstykker og forender, skinker, brystflæsk og alt, altså indvoldene fra grisene, lever og hjerter og nyrer og den slags ting og mellemgulv, det går i sådan nogen hvad er det, at de kalder det stof der, det er godt til at holde det koldt, nu kan jeg ikke lige huske det, det er sådan noget hvidt noget, de bruger det også til isoleringsmateriale.

Nåh flamingo?

Flamingo ja, flamingotønder med låg på. Og der blev de jo fyldt ned i.

Dvs. at efter at Tulip overtog det, så blev det sådan, at der kun var sådan set én arbejdsfunktion deroppe, nemlig opskæring.

Opskæring det hele ja.

Før da var altså en række afdelinger, hvor mange var der, kan de nævne dem?

Der var pøsemageriet, konserverafdelingen, slagteriet, ekspeditionen det er der jo stadigvæk. Så var der tarmrenseriet, leverpostejafdelingen dernede hvor de laver leverpostej, de laver en vældig god leverpostej dernede, den var der meget rift om. Stor, ikke om det var til eksport eller det var til intern brug, men i alt fald der var mange, hvad er det det hedder, der købte vores leverpostej dernede, for den kunne de så godt li', vi smagte jo også somme tider lidt af det selv.

Var det sådan, at når man nu arbejdede på et slagteri, at arbejderne selv vil købe de ting, de står og laver, er kvaliteten god nok?

Før i tiden har vi aldrig kunnet købe spor dernede. Vi fik jo altid hvert eneste år før i tiden, og det gør de jo også den dag i dag, en julegave, en kødpakke, med en steg i og noget brystflæsk, til jul, så folk har noget til jul. Men det er først nu herefter vi er kommet ind i Tulip, fordi de har haft den ordning nede i Tulip, at arbejderne godt kunne købe når de havde overproduktion af f.eks. grisehaler, flæskeben, nøgleben og den slags ting. Så kunne de købe til billige penge dernede og få med hjem. Så skulle man bestille jo nede ved portneren. De fleste af de år jeg har været hernede, har vi aldrig kunnet købe noget.

Men jeg tænkte på, når der nu var produceret en leverpostej dernede, så så arbejderne jo hvilket slags der blev brugt.

Ja vi så hvad der blev brugt. Medisterpølsen det var gerne pølsemakerne, der blev sat til det, så sagde de: "Ja det skal sørme laves godt, for vi skal selv være med til at købe den medisterpølse", og den blev jo sendt ud på slagteriets udsalg, de havde jo flere udsalg på det tidspunkt, så de fik da medisterpølsen nede fra os, og det var en god medisterpølse, vi lavede dernede.

Var det sådan at arbejderne selv var klar over, at det de stod og lavede, det var jo også, det skulle de selv købe i butikkerne, og derfor ville man lave det så godt.

Ja ja.

Hvor lang tid arbejde du i pølsemakeriet?

Jeg var der kun et år, så kom vi ind i en periode, hvor de manglede ferieafløser nede i slagteriet, så kom jeg derned og der har jeg så været siden. Og det er faktisk det sted, hvor jeg har været mest glad for at være. Der var jeg..... Dengang da slagtede de ikke hver dag, som de gør nu i dag, da slagter de både mandag, tirsdag, onsdag, torsdag fredag, men ikke lørdag, da har de weekend. Til fredag eftermiddag. Dengang da slagtede vi kun 3 dage om ugen. Mandag når vi havde slagtet om mandagen, så skulle vi ind at skære op, indtil kl. 10 om formiddagen. Så ned at slagte igen, ikke og så til fyraften. Så onsdag så skar vi til igen, altså skar grisene op, det var jo baconsvin vi lavede til England. Og de blev så skåret op oppe i svalehallen, oppe på hængejernet og kørt ind i kølerummet, hvor de blev kølet ned, og så næste dag. Eller så blev de saltet. Lagt i store kummer, med 300 svin i hver kumme, hele svin, og dem havde vi 12 af de kummer der, så kan du selv regne ud, hvor mange vi kunne slagte, hvor mange vi kunne få ned i de kummer af grise.

(Bånd 1 slut)

Hvad bestod dit arbejde i inde i slagtehallen?

Ja jeg var altså på tilskærerholdet, og der stod jeg og sprøjtede saltlage på grisene. Der kom 1 1/2 l saltlage i hver halve gris. Den saltlage den havde en styrke på 23°.

Hvad betyder det?

Det betyder, altså de 23% af det, vi sprøjtede ind i den, det var salt og salpeter. Altså salt, det var den største part. Så var der salpeter i, det var for at giver farver i kødet, og så var der nitrit i, det var for holdbarheden. Men det har de jo i dag fundet ud af, at det er ikke godt det her nitrit.

Hvordan sprøjtede I det ind i grisene?

Vi havde sådan en slange, hvor der var 7 atmosfæres tryk på, og med en stor kanyle, lige som en stor injektionssprøjte, ikke også, og der skulle jeg så sprøjte den 23 steder, senere er det blevet udvidet til 29 steder. Det var jo bacon eksportøren, han kom jo og kontrollerede, om det var sprøjtet rigtigt, han skar dem simpelthen op og se om der var saltansamlinger eller noget, så var det ikke gjort på den rigtige måde.

Men altså du skulle nå at stikke sådan en gris 23 steder?

Ja, ja og det var 150 svin i timen. Vi var 3 mand altså, der stod og sprøjtede.

I skulle tilsammen nå 150 svin i timen, og stadigvæk var det bare timelønsarbejde?

Nej, så gik vi over på akkord, når vi kom så højt op der, men før den tid, da var vi jo somme tider, når vi havde rigtig travlt og vi godt ville være færdige, så tog vi på timeløn, så jobbede de farten op, og så måtte vi jo tage så mange svin på en time.

Vil det sige, at når arbejdere de gik med til at komme på akkordarbejde, var det så fordi at de allerede arbejdede i akkordtempo, men fik timeløn?

Vi arbejdede på akkordtempo, men fik timeløn dengang, og tempoet var meget hårdt, og det skulle gå stærkt. Vi havde jo en masse overarbejde, jeg tror, at det er en af de brancher indenfor erhvervslivet i dag der har de fleste overarbejdstimer, det er indenfor slagteribranchen. De måtte møde kl. 6 om morgenen og somme tider stå dernede til kl. 6,30 om aftenen og stå og arbejde. Arbejderne de er sgu' trætte når de kommer hjem.

Nu sagde du før, at der ikke var akkord på slagteriet, men var det noget, der blev indført på det tidspunkt?

Det var noget, der blev indført i 60'erne, midt i 60'erne tror jeg nok det var at der blev indført akkordarbejde, og det har de jo dernede den dag i dag. Og vi har jo hørt så mange, i aviserne, i tidsskrifterne i dag, at der har været strejker rundt omkring på forskellige slagterier, det er simpelthen for akkorden, det er ikke for at få mere i penge, de vil have farten sat ned. Fordi at det virker nedbrydende både for nerver og helbred at skulle stå og følge med i en akkord fra morgen og til aften. Der er mange, der simpelthen ikke kan holde til det. Jeg ved i alt fald at nogen af arbejdskammeraterne, de er døde af blodpropper i en temmelig ung alder eller af hjertestop og sådan noget, p.g.a.. tempoet, jeg tror at det er af det tempo dernede, det tror jeg bestemt at det er.

Men det vil altså sige, at da du startede i 51, da arbejdede du først i 1 år med at sømme låg på, så blev du så flyttet over til det der sprøjteri?

Ja jeg lavede jo også meget arbejde end lige at slå låg på. Så var der en dag, f.eks. jeg blev sendt ned til jernbanevogne, eller ned i en lastbil og skulle tage fra og så læsse. Og ligesådan i slagteriet, så læssede vi jo, vi slagtede jo søer dengang, og dem skulle vi jo bære 1/2 so på vores arme og hænge dem op inde i krogene inde i jernbanevognene, og ligesådan når der kom en lastbil og skulle have søer, så skulle de jo stables rigtigt, for de blev jo kørt til Flensborg til Tyskland, de købte jo alle de søer vi havde, hvis de var pæne vel at mærke, ellers gik de til hjemlig produktion, spegepølser og sådan noget.

Men de kom ind i slagtehallen og skulle stå og sprøjte saltlage ind i et år efter at du var startet dernede?

Nej ikke et år efter, et par år efter.

Da arbejdede du ikke på akkord, det var først senere?

Det var først senere, det var faktisk over 10 år efter jeg var begyndt dernede, at vi begyndte på akkord.

Var det arbejderne, der forlangte akkord?

Ja det vil jeg ikke sige, at det var, altså joh, de var jo med på akkorden, men de har ikke regnet med, at den skulle udvikle sig på den måde, som den gjorde. Fordi de gjorde jo det dernede. Til at begynde med, da stod der jo tidsstudiefolk og tog tid på folk, så fandt de ud af, at en mand, han kunne godt lave det stykke arbejde, i stedet for 2, så blev der taget en mand ud af slagterkæden, eller på tilskærerholdet, hvor de nu ellers var beskæftiget, ikke, så på den måde så blev der lagt mere og mere arbejde over på hver især, og til de samme penge.

Så var det altså, at arbejderne syntes, at når de allerede arbejdede i akkordtempo, så kunne de ligeså godt få akkord løn?

Ja ja.

Men vil du prøve at beskrive dengang at du kom ind i slagtehallen, altså midt i 50'erne ca., hvilke arbejdsfunktioner der var der, lige fra at grisene kom ind i hænggekrogen?

Først blev grisene jo stukket med en kniv ikke, så hang de 20 min. på glidestangen, indtil de havde blødt af, så stod der en mand og tog imod dem, og så blev de automatisk vippet ned i et skoldkar, der kunne ca. være en 30-40 svin i det skoldkar. De gik jo så igennem det skoldkar og op i en skrabemaskine, sådan en der slog hårene af dem, nu var de jo skoldet, huden var jo ikke glat, men i alt fald, der var jo nogen hår på, så kom de ned på et stødbord, og der der 2 mand, 3 mand var der. 2 mand og vendte grisene til ham og stak huller i haserne hernede på benene, så de kunne sætte hængejern på. Så gik de videre op, og så stod der en og skrabbte de løse hår af med en skarp kniv og en han stod og skrabbte bagdel med sådan en skraber for at få hårene væk fra skinkerne, og ligesådan med at rykke hårene af halen, dem kunne man lige rykke af med en hånd. Så gik de derfra ind i svideovnen, det var 3 i min. der gik derinde, det gik jo stærkt, det var mere endda. Så når de kom ud derfra, så var de sorte, alt det løse hår var brændt af dem, så gik de ud i et brusebad, og derfra ind i en skrabemaskine igen med nogle knive, blev kørt rundt og skrabbte alt det overflødige, alt på de lige steder på grisen, siden og sådan noget, der blev det sorte fra svideovnen, det blev skrabt væk. så kom de ud af den der skrabemaskine, så kom de ud til noget, der hed sortskæren, de stod med skarpe knive og gjorde rent de steder, hvor de her knive ikke kunne komme. Skinkerne imellem bagbenene i lårene og bugen, der kunne de heller ikke komme, og imellem forbenene og halsen og hovedet. Så går de videre derfra og så var der nogen, der stod og skrabbte efter, dem kaldte vi hvidskrabere, de skrabbte vandet af dem faktisk, ikke også. Så gik der derfra og så en der stod og lukkede dem op, han skar bugen op og trak tarmene ud. så den næste, han tog tarmene og skar endetarmen løs og trak det hele ud og så lagde han tarmene over på et bord, hvor en dyrlæge, han undersøgte de her kirtler der var i maven inde i tarmene på grisene, og der var jo også den her kirtel, de bruger til at lave insulin af til sukkersyge, bugspytkirtlen, eller mopserne

kaldte vi dem populært på slagteriet, der stod der sådan et par stykker og tog mopser inden de gik ind i tarmrenseriet igennem en lem, sådan ind i tarmrenseriet. Så derfra., ham der havde taget tarmene ud, så gik de hen til en, han løftede flommerne og leveren og det der sådan at det hang ud, og så hen til den næste igen, han tog både leveren og det hele og med tungen og det hele, det kaldtes flukset, det blev så hængt op på nogle kroge, der kom dyrlægen og undersøgte både leveren, nyrerne og hjertet, og der var lungerne og tungen ud i et det hele, der gik dyrlægen så ned igennem, og hvis der så var noget, der var..... så blev det kasseret, og den gris, den blev så lagt til side og mærket af ved dyrlægen og hængt til side når de så kom op i svalehalen, de var jo mærket dem der skulle til videre undersøgelse, og hvis det så var rigtigt slemt, så blev de selvfølgelig kasseret. Så gik de videre op igennem kæden, der stod der nogen og vaskede fortæerne på dem dengang med stålborster med vandet, der rendte ud af dem, det varme vand. En han stod og tog nogle kirtler hernede i halsen og rykkede dem ud og lagde dem ned i et kar han havde foran sig, og så når de kom længere opad, så blev de vejjet når alt det var taget ud, flommer var også, det blev taget ud bagefter, men så kom det op til vejeren, han vejede grisene som de var med flommer og med hoved og det hele, som den var, så gik den længere ned igen, så blev de..... ja inden vejeren han fik dem, så blev de jo skåret for ned ad ryggen, dem der skulle flækkes, ryggen hang og hugges af, der stod nogen med flækøkser og huggede de her rygge af, for de var flækket. Alle dem, der fik ryggene hugget af, de gik til eksport, de gik jo ind i kølerummene og blev kølet ned til saltning til baconsvin til England. Men ellers.... og så blev de stemplet, så blev der jo statskontrol deroppe og der gik en og hjalp statskontrollen med at stemple grisene 1. klasser og lurmærker og sådan noget. Det havde de dengang, det har de ikke mere. Men de ægte grise, de gode kvalitetsgrise, de var lurmærket, også dem der gik til eksport, også dem til hjemmemarkedet, der var også mange, der var lurmærket, der var også nogen der var blåstemplet, dem fik slagteren jo lidt billigere. Dem der købte de blåstemplede, de var jo ikke den kvalitet som de lurmærkede var. Det var den proces og igennem slagterkæden.

Hvor kom du ind i billedet?

Jeg var nede ved svideovnen, jeg stod og skrabe...., til at begynde med stod jeg og skrabe skinkerne rene for hår, rykkede hårene af halen og skubbede dem ind i svideovnen når den blev lukket op, så gav jeg dem bare sådan et skub med hånden og så gled den selv derind. Så var jeg forskærer længere henne, så blev jeg forskærer stod og skrabe dem med den her skarpe kniv.

Nu fortalte du før, at det var dig, der gav dem saltsprøjten var det så senere, at du fik det job?

Nej, det havde jeg også ind imellem. Det var det jeg fortalte før, en overgang sprøjtede vi kun, eller slagtede kun 3 dage om ugen, resten af tiden, da saltede vi jo, da skulle vi jo skære til. Dem vi havde slagtet de foregående dage, de skulle jo væk i saltkummerne og så ballers bagefter. Da blev de pakket inde, 4 halve svin i sådan en rabbers? kaldte vi dem, det var sækkelærred vi pakkede ind i, de blev snøret godt og syet, det her sækkelærred, det blev syet sammen, det

gik jo stærkt. Det blev bundet med sådan noget svært reb og så blev de læsset i lastvogne og kørt til Esbjerg eller Århus.

Hvor blev de kørt hen til, altså hvor skulle de hen, når de skulle til Århus?

Til England. Det var somme tider vi sendte nogen til Århus, de gik til England fra Århus af. Men de fleste, de gik jo fra Esbjerg af.

Var det en stor del af produktionen, som gik til eksport dernede?

Det var størstedelen. Det vil faktisk sige de 70% af det vi lavede dernede dengang, det gik til eksport, de andre 30%. Da jeg var dernede, da leverede vi også grise til Østtyskland og til Schweiz, Italien men det var nu mest skinker, men Schweiz hele grise og hele svin til Østtyskland. Sverige og Norge, men det gør de ikke mere, for nu er vi jo kommet ind i Fællesmarkedet, og der skal de søge om nede i Bruxelles, om de må have lov at eksportere f.eks. til Østtyskland. Jeg kan sige dig en ting, jeg havde en kusine, hun var korrespondent nede på kontoret nede på den arbejdsplads jeg var på nede på slagteriet, hun fortalte mig, at de grise, vi leverede til Østtyskland, dem fik vi 20 kr. mere for pr. gris end dem, vi leverede til England, og så tog Østtyskerne dem både med hoved og halsben og tæer og det hele på. Derimod når nu englænderne skal have dem, så skal alt skæres af, hoved og halsben, nøgleben, brystben, rygben det skal skæres væk.

Alle de der arbejdsfunktioner, du forklarede før, foregik de i en stor hal?

De foregik i en stor hal ved slagtingen, altså det var i en kæde, der gik den ene gris fra den ene og til den anden hele kæden igennem, og så blev de samlet sammen og sorteret, så gik der en mand oppe i den anden ende og sorterede dem. Der var mange glidestænger, han kunne skubbe dem over på. Dem der så skulle skæres for, de skulle over på en bestemt glide-stang og skubbes ind i kølerummet, og nogen andre, de skulle andre steder hen, i et andet kølerum.

Hvordan var slagteriet udstyret. Nu har jeg fået forklaret at selve transporten af svine, det foregik på glidestænger men alt det andet arbejde, eller det mest af det andet arbejde, det var manuelt arbejde?

Det var manuelt, når man så skulle læsse hele svin, det foregik ved håndkraft, man skulle bære dem fra glidestængerne, tage dem af hængejern og bære dem ind i lastbilen og jernbanevogne, det var nu mest jernbanevogne vi læssede dem i. F.eks. vi havde noget, der hed Københavnersvin, det var til kødbyen København, de blev ikke flækket i ryggen, de blev læsset hele som de var. Der blev de kørt udenfor på sådan en sliske, og der skulle vi så gå ind under dem med højre skulder, nu ligesom man var kejtet til og rende fremad, og så et skridt tilbage, og det gik jo stærkt. Nu er det bare i langsom gengivelse jeg giver det her, så var der en mand, der tog hængejernet af, så skulle vi gå ind og hænge dem op, de skulle hænge i hagen i hovedet i kroge i jernbanevognen. Der kunne vi godt læsse en 90 grise på et kvarter, 4 mand, så skulle der være to mand inde i vognen til at sørge for, at hovedet kom på krogen når han kommer med den.

Var det kun én mand, der løftede den?

Det var kun én mand, ja, der bar grisene ind.

Hvor meget havde I så på ryggen, når I havde sådan en gris på ryggen?

Skal vi sige en 60 kg, det var altså slagtervægten deromkring ved, men når vi skulle læsse søer og kreaturer, så var det noget mere vi måtte bære, F.eks. fedekalve, der skulle vi to mand til, men de vejede også derop til en 300 pund, dem skulle vi bære op ad en sliske og ind i jernbanevognen og det var gerne de her franske jernbanevogne, man skulle næsten krybe på knæene for at komme ind i dem, de var så lave.

Sådan noget løfteri, det gav ikke dårlig ryg eller andre gener?

Jo det var nemlig det, det gjorde, der var mange, der fik både muskelsprængning i ryggen og nogen fik diskusprolaps og måtte holde et stykke tid, jeg fik da selv noget i ryggen det har jeg endnu. Min læge, han siger til mig, at jeg har slidgigt både i knæled og i hoftelid og mine arme og min skulder, fyldt med slidgigt over det hele, og det får jeg piller for, dem skal jeg have hver dag, jeg skal have 3 piller om dagen.

Det tror du er kommet af bl. a.....?

Det er kommet af det der nede ja.

Nu hører man om slagterier, at der er store varmesvingninger kender du noget til det?

Ja, det kan du tro der er. Nu f.eks. om morgenen, nu de her grise, der har ligget i kummerne og blevet saltet i, de ligger der i 4 døgn i stærk saltlage, så skal de trækkes ud, så står der 2 mand og rykker dem ud på en sliske og så ned på... før i tiden måtte vi bære dem ind i armene, de her halve grise, og så stable dem op inde i ballerummet, og da blev man jo våd, vi havde godt nok gummiærmer på, det var de her plastik ærmer vi kunne få på, sådan at man ikke kunne blive våd, men alligevel så blev vi jo våde nede omkring benene, selvom forklædet var..... sådan 2 grise, så tog man dem jo på den her måde her.... og så bar man den her i armene og så gik man ind med dem, og det var ustandseligt frem og tilbage indtil kummen var tom, indtil de kummer var tomme, vi skulle tømme. Og så stable dem op. Så kunne der ske det, at slagtermesteren han kom og hentede os, så tog han f.eks..... så blev der kun nogle få stykker tilbage. "Jørgen du går lige ned i kæden", så måtte jeg ud fra det kolde rum af, der var koldt derinde, der var kun 4° varme og så skulle jeg derned og stå i 30° varme nede i slagterkæden, hvis det var om sommeren, somme tider mere. Og du kan nok forstå, at når jeg står ved siden af svideovnen, hvor varmt der har været dernede, og det var sommetider så varmt, at når jeg kom ind i pauserne, så måtte jeg have en ekstra uldtrøje til at hænge til tørre oppe i tørreummet, og så når vi havde en lille pause, så gå op og skifte og få en tør uldtrøje på. Og så inden jeg skulle hjem, så tage den tørre uldtrøje selv om den var fyldt med, og så lige ind og have mig en duche inde i badeværelset, så man kunne få sveden skyllet af. Sådan var forholdene.

Nu har jeg spurgt dig tidligere og arbejdsmiljø med de store varmesvingninger, meget løfteri og du har tidligere fortalt våde og glatte gulve, var det noget, man snakkede om blandt slagteriarbejderne?

Ja det var det nemlig. Vi havde jo sådan dernede, at hvis der var en mand der faldt dernede og kom til skade, så forlangte ulykkesforsikringen, de forlangte, at de støvler man gik med, de træsko man gik med, de skulle være skridsikre, og derfor fik vi indført dernede, at vi fik støvler udleveret når vi trængte til det. Der var en overgang, da kunne vi kun få et par om året, men nu kom det jo an på, hvad arbejde manden havde, hvis han skal rende meget, så bliver sådan nogen støvler jo hurtigt slidt ned, så når de er slidt ned, så kan han bare gå hen og vise forvalteren ham, der står for udleveringen af dem, "ja jeg kan ikke gå med de her støvler mere, jeg er nødt til at skulle have noget skridsikkert under dem". Men hvis det var sådan, at støvlerne blev utæt eller noget, så kunne han få et par nye støvler eller et par nye træsko, nu ligesom han skulle have det.

Er du nogen sinde selv kommet til skade på den ene eller den anden måde?

Ja jeg har skåret mig så mange gange. Som jeg fortalte før mens jeg stod og skar for, så er kniven smuttet for mig ned i tommelfingeren og jeg måtte køres på skadestuen og have fingeren syet, og jeg har engang fået en tønne ned over min fod, en tønne vi skulle ned i destruktionen med, den var fyldt med lunger, vi havde jo selv vores destruktion dernede en overgang, hvor vi destruerede alt affaldet, det blev der lavet kød- og benmel af. Ligesådan teknisk fedt, det er det, de bliver brugt til inden for parfumeindustrien og sæbeindustrien, vi bruger den slags ting der. Da var jeg så uheldig, at der var en tønne, der tippede ned over min venstre fod, og da lå jeg i 3 mdr. jeg kunne simpelthen ikke gå på mine ben. Jeg havde en stor blodansamling nede i foden, det varede jo længe inden den kom sig.

Har du også prøvet at falde dernede?

Ja jeg er falden og brækket venstre ben, efter den tid, det var i 1966 da faldt jeg og brækkede venstre ben i glat føre.

Havde du da ikke skridsikre sko på?

Det var ikke på arbejde, det var på gaden. Det var islag da jeg gik på arbejde der i januar mdr., da havde vi haft tøvejr dagen i forvejen, så om morgenen, så kommer jeg gående hernede på vejen, så et sted dernede ved Nygade, der kommer vinden susende lige tværs over, og der var der rigtigt islag, der faldt jeg og brækkede venstre ben, og måtte så køres af Falck på sygehuset. I første omgang, da hoppede jeg på et ben hjem, og så kom lægen, og så sagde han, at han kunne ikke se, at benet var hævet, han kunne ikke sige, om det var brækket, jeg skulle ud og røntgenfotoferes, og så beholdt de mig derude, det var altså brækket.

Nu de andre arbejdere, som du stod sammen med i den hal, var det sådan, at I snakkede sammen?

Ja ja, men det kunne vi ikke gøre under processen, vi kunne råbe til hinanden og sådan noget, men bortset fra det, så kunne vi ikke fordi der var så meget støj derinde, vi havde en bensav, der gik derinde, en sav, der savede spidsrygge af grisen, den lavede et forfærdeligt spektakel. Så var der dem, der trak bovblade ud, det hjalp jeg også med til at trække bovblade ud af grisene. Så var der ham, der savede bagtæer af, det var også en sav, den hylede jo ligesom når du tænker på et savværk, hver gang han satte en bagtå ind og den blev savet af. Så med at snakke, det var kun i pauserne, vi rigtig snakkede sammen. Vi havde jo pauser, jeg kan sige dig, hvordan processen med pauser, den var.

Vi begyndte kl. 6 om morgenen. Kl. 7 havde vi 10 min. pause og kl. 8 havde vi frokost til 20 min. over 8, så havde vi pause igen kl. 10 i 10 min., og så holdt vi pause igen middagspause fra 12-12,30, og så havde vi 10 min. pause igen fra 14-14,10 og fyraften kl. 14,45. Men jeg må dermed indskyde, hvorfor vi havde de pauser der, det var jo bedre for virksomheden at have det, for hvis det var sådan, at der skulle være afløser på hele tiden og afløse en mand, han skulle på toilettet, så skulle der jo flere folk ind, så vi stoppede simpelthen, og de pauser skulle vi selv betale, vi skulle arbejde dem ind igen efter vi kom på akkord, dengang, vi var på timeløn, da gjorde det jo ikke noget for de 10 min. pause, men dengang, vi arbejdede på akkord, da skulle vi selv arbejde den tid ind igen.

Var det sådan, at der var sæsonsvingninger på virksomheden, sådan at der var store udskiftninger af arbejdere vinter eller sommer?

Nej, der var sådan før i tiden, jeg tror ikke, at der er det i dag, der var sådan før i tiden, nu har de 2 slagterkæder dernede, det havde vi også dengang jeg var der til sidst, eller de sidste halve snes år jeg var der, før i tiden havde vi kun en slagterkæde, da var der altid et tidspunkt, når vi kom op til høst, så fik vi ikke ret mange grise, så havde bønderne travlt med at få deres korn ind, så leverede de ikke ret mange kreaturer eller svin på slagteriet, det var meget nedsat, leverancen af det der, indtil de fik det nye korn, når de havde fået det nye korn, og de kunne få lavet grutning til deres svin og kraftfoder til deres køer, så gik den vilde jagt igen.

Hvad skete der så når der ikke kom mange grise ind, blev der nogen.....?

Så blev der nogen fyret og så gik mesteren rundt til de forskellige, dem, der ikke havde haft ferie, de skulle så holde deres ferie for at undgå, at kammeraterne blev fyret. På den måde gik det til. Hvis der så skulle fyres nogen, der alligevel var for mange folk, så blev de jo fyret, blev der så travlt, så blev de taget ind igen. De så jo helst de samme folk komme ind igen, de blev jo lært op på de forskellige poster. Jeg har været udsat for en gang, nu i dag, ja det var endda før jeg holdt op dernede, da var der en morgen, vi fik 10 afløsere ind, 10 mand, de skulle begynde kl. 6 om morgenen, de kom også og begyndte, så var de med til at læsse svin, og det gjorde de lige til frokost da kl. var 8, og da de så fik at vide, at de skulle læsse nogen flere svin efter 8, så gik de hjem alle sammen, vi så aldrig én af dem mere. Det ville de ikke være med til. Det var hårdt lige til at begynde med når man blev sat til sådan noget, det vil jeg godt indrømme. Men det har vi andre måttet prøve, der var ikke noget med at kny, vi måtte sørme gå til den.

Jeg kom til at springe i det, for jeg spurgte, om I kunne snakke sammen dernede, og der sagde du, at det kunne I ikke fordi der var sådan en larm, men de arbejdskammerater man stod sammen med, var det nogen, man også så i fritiden?

Ja ja uha ja da, jeg havde mange arbejdskammerater, som jeg kom sammen med, og det har jeg da endnu den dag i dag. Nu kan du se hvor vi bor, vi er desværre ikke så heldige, at have et badeværelse, min kone hun tager ud til min datter og tager bad, og jeg har fået besked på nede på virksomheden, at jeg skulle bare kom ned og tage et bad så tit jeg vil, og det gør jeg en gang om ugen, og så når jeg er dernede, så snakker jeg med gamle arbejdskammerater dernede, der er godt nok mange nye folk, men der er alligevel nogen tilbage af dem, jeg arbejdede sammen med, mange endda. Så snakker vi jo rigtigt også af ledelsen, mester og mestersvende og den slags ting. Så snakker jeg jo rigtig med dem. Det gør jeg.

Når I så mødtes i fritiden, hvad lavede I så?

Nu havde jeg et par arbejdskammerater, de var lystfiskere vi tog ud og fiskede lørdag eller søndag eller fredag fra kl. var 3 så tog vi ud og fiskede. Nogen havde kolonihaver og nogen interesserede sig for sport, de var med på firmaholdet i fodbold og håndbold og den slags ting. Det interesserede ikke mig, jeg ville hellere i haven og ud at fiske, det er min hobby, særlig fiskeriet og så min have. Det er mit. Det bedste, det er at komme derud og slappe af, der bestemmer man selv tempoet.

Var det sådan at I også kunne lave nogen fælles aktiviteter, nu siger du, at der var firmafodbold, var det også sådan at I havde firmaudflugter eller juletræsfester?

Jo, hvert eneste år, nu er det altså holdt op, men før i tiden, da var det sådan, at slagteriet gav en udflugt, det var noget med, at ledelsen betalte det halve til den her udflugt, vi vidste ikke hvor vi skulle hen, og ligesådan juletræsfest, men det er jo fagforeningen, der holder det, det er ikke ledelsen, at de måske giver noget til det, det ved jeg ikke noget om, men jeg kan da sige dig en ting. Nu i år har jeg ikke været med, fordi jeg har været syg, de har det sådan dernede, og det synes jeg, er en god gerning at gøre over for gamle udslidte arbejdere, de laver en udflugt dernede hvert eneste år på slagteriet, og det betaler de, og det koster ikke en rød øre, vi skal ikke have pungen op. Man møder kl. 1 om middagen dernede, så står der busser lige som der er folk til, og så kører de ud i det blå. Her i år var jeg ikke med, fordi jeg havde været syg på det tidspunkt, jeg var nødt til at sende afbud, jeg fik jo et kort, hvori der skulle stå om jeg kom eller ej, der skulle gives svar, uanset om jeg var med eller ikke med. Men sidste år var jeg med. Da mødte vi nede på slagteriet da kl. var 1 nede ved kontorbygningen, og vi var da ca. 90 mennesker, gamle arbejdere, og så kravlede vi ind i de busser og så kørte vi ellers nordpå, ud ad hovedlandevej 10 mod Århus, så oppe nord for Skanderborg, der drejede vi af ud mod Frijsenborg Slot, der var vi ude og se, ikke selve slottet, men omgivelserne derude, og inde i en vandmølle, der var der dækket kaffebord op med lagkage og blødt brød og småkager, så kunne man værgo og drikke det kaffe, man ville have og det brød man ville have at spise til. Så da vi havde været der et stykke tid, så i busserne igen, så kørte vi ind over Hammel til Silkeborg, så kørte vi omkring ved Sejs og den vej og der inde på en vigeplads, så stod der inde i bagagerummet af busserne, der havde vi de her flamingokølere, vi bruger til at have lever og

hjerter i, de var fyldt med øl og sodavand, det var jo dejligt kølet ned, så da fik vi jo en øl og sodavand, så da vi havde snakket lidt der og fået os en smøg, så ind i bussen igen, så kørte vi ud til Pejsegården ved Brædstrup, der var der dækket middag til os med suppe, steg, og dessert. Og så længere hen kaffe og en snaps og en øl og så var der dans, og det kostede ikke spor, og det er sørme godt, at virksomheden, den gør sådan, sådan nogen gode gerninger for deres gamle arbejdere.

Var kvinderne med på sådan en tur?

Kvinderne var med på turen, det er klart, de er med.

Var det en gammel tradition, var det også dengang, du startede på virksomheden?

Det var der også dengang, jeg startede på virksomheden, da havde de en udflugt for de gamle, og ikke nok med det. En gang om året, så kan vi komme ned på virksomheden og se alt det nye, der er sket dernede, hvad nyt, der er lavet. Så bliver vi samlet oppe i kantinen, så får vi nogle halve stk. smørrebrød og så en øl efter rundvisningen. Før i tiden, nu kan de ikke gøre det mere, men før i tiden, da vi havde konserverafdeling dernede, så fik vi sådan lidt konserver med hjem, dåse med et lille stk. nakke i, kogt nakke, en dåse leverpostej, og sådan lidt forskellige ting fik de med hjem, det får vi altså ikke mere, for vi laver jo ikke det mere.

Du siger, at dengang var der også udflugt for de ældre, men jer der arbejdede derude, der var der også udflugter?

Ja os var der også udflugter for.

Var det så med kvinder?

Det var også med kvinder ja. Men jeg tror nok, at vi skulle selv betale et beløb for at komme med på den udflugt dengang.

Nu de arbejdskammerater, du snakkede med i fritiden, deres kvinder og din kone, var det så også sådan, at de kom sammen, eller var det holdt i en mandeverden.

Nej, det var altså kvinder og mandfolk, vi kom sammen. Nu har jeg en arbejdskammerat, der boede ude i Dagnæs, der kom jeg ud og så til ham og hans kone, de kom her hos os, og en arbejdskammerat, der boede ude i Vestergade, kom ud og så til ham, og han kom her sammen med kvinden. Uha nej, kvinderne har altid været med når vi har kommet sammen, det har ikke kun været arbejdskammeraterne, der har kommet her, kvinderne har været med. Og omvendt.

Var det sådan en god arbejdsplads hvad sammenhold angik?

Det var det i alt fald. Det skal jeg love for, et godt kammeratskab, vi havde et knippelgodt arbejdsmiljø.

Når du nu siger, at der var et godt arbejdsmiljø.....?

Imellem arbejderne ja, jeg siger ikke om ledelsen, der kunne jo være nogen i ledelsen, der var ilde set blandt arbejderne, det kunne der jo være. Det vil jeg bare ikke nævne her, hvem var.

Nu tænker jeg også på, at du sagde, at der var støj og der var glat på gulve kulde-svingninger og vådt, men så når man alligevel synes, at det var en god arbejdsplads, hænger det så sammen med, at der var gode arbejdskammerater?

Det er netop det det gjorde. Hvis ikke der var gode arbejdskammerater, så var det simpelthen ikke til at holde ud at være sådan et sted. Vi hjalp jo hinanden. Hvis jeg stod og manglede en mand til at lave et eller andet, en af de yngre, han kunne se, at nu var det....., særlig nu mens jeg var blevet ældre, "Jørgen nu skal du ikke tage det arbejde, det tager jeg, så kan du tage hængejernet, du skal have den lette plads", sådan var det, sådan er det dernede.

Har der nogen sinde været nogen strejker eller andre konflikter på virksomheden, mens du har været der?

Ja det har der været en 3 gange. Den første gang, det kom af, at der var nogen uregelmæssigheder i slagtekæden, det var farten, de var gale over, og så var der en ting mere, der var nogen kroge, som gik op med noget affald på, det faldt ned i hovedet på en mand, sommetider, og det ville de ikke gøre noget ved, så gik vi alle sammen på stuen og så, ja så gik vi i strejke. Så strejkede vi i 8 dage, vi mødtes oppe i forsamlingsbygningen hver dag i den tid vi strejkede, for at høre nyheder, hvordan og hvorledes, vi havde jo sendt bud efter folk fra hovedforbundet og den slags ting. Men der var ikke noget at gøre, vi fik jo en bøde, det var ulovligt, vi havde strejket lige midt i overenskomstperioden, så vi fik en bøde. Vi skulle afdrage den bøde, den trak de af vores ugeløn indtil den var betalt.

Hvordan gik det til, når du nu siger, at I gik op i stuen, var det så sådan, at der var mange, der stod og sagde noget, og I så stemte, eller hvordan gik det til?

Jo, altså tillidsmanden, han kom jo derop, og så kom driftslederen og slagtermesteren selvfølgelig også. Hvorfor strejker vi, ja vi strejker jo af den og den grund, vi kan ikke blive ved at tage det her tempo, vi vil have farten sat ned. Men det kunne ikke lade sig gøre, for alt det maskineri vi havde, det var beregnet til akkordarbejde, det er indstillet til den fart der, så det kan vi ikke så godt sætte ned. Så var der afstemning, om vi skulle fortsætte strejken, og det var jo ved håndsrækning, så rejste folk sig op, og de der ikke kunne gå ind for strejken, de blev så siddende. På den måde så kom vi ud i strejke.

Da I så så, at hovedforbundet ikke kunne gøre noget ved det, og I så besluttede at gå tilbage til arbejdet igen, hvordan var stemningen så?

Ja, der var jo nogen dernede, som havde noget, nogen mestersvende dernede, de stod alligevel i vores forbund selv om de var mestersvende, og nogen, der havde nogle andre stillinger, f.eks. ham, der stod for saltkælderens med at lukke luge af grisene, saltet der i 4 døgn, det skulle jo lukkes af, de var blevet og arbejde. Det var jo sådan at en overgang, da var der en 10-20 mand der gik ind til ham, og sagde, at han skulle gå, så gik han ud til slagtermesteren eller driftslederen, eller hvad der nu var og så sagde han: "Jeg kan ikke tage det mere i nerverne". De var jo gale på ham fordi han ikke havde været i strejke, og han fik jo ikke nogen bøde, han havde ikke måttet undvære sin fortjeneste ligesom vi andre vi havde måttet undvære penge i

den tid, vi strejkede. Og så måtte vi ydermere betale en bøde da vi begyndte at arbejde igen, det blev han jo fri for.

Var det sådan, at man var skuffet over, at man ikke kunne lave ved den utilfredshed, som I havde givet udtryk for?

Ja, det var vi, det var vi. Det er ikke så længe siden, det er noget efter, at jeg er holdt op dernede, da har de haft nogen strejker, det er også p.g.a.. akkorderne, tempoet, de vil have akkorden sat ned, de vil have akkorden simpelt hen helt væk, men der er ikke noget at gøre, de vil ikke gå med til det.

Nu omtaler du, at det var det hurtige tempo, akkord, så må strejken have været engang midt i 60'erne, den du omtalte der?

Ja det var den.

Du sagde også, at der var 2 andre, kan du huske ca. hvornår de har været.

Ja en i begyndelsen af 60'erne og en midt i 60'erne.

Og så den her, du har omtalt. Men altså alle 3, de falder i..... Hvad var grundene til de 2 andre så?

Det var farten igen, det var simpelthen farten igen. Folk kunne ikke tage det, det her tempo, de sætter endda tempoet yderligere op dernede.

Ved du noget om, om det kun var jer, på det Slagteri i Horsens, der strejkede, eller var det.....?

Det var andre slagterier også, det var simpelthen andre slagterier. Og så lagde vi også mærke til, f.eks. når vi slagtede, at de strejkede på andre slagterier, så fik vi grise oppe fra de slagterier, hvor de strejkede, der skulle vi så slagte på overarbejde, og det skabte også splid nede hos os, ikke. Da vi fik at vide, at hvis de strejkede i Hammel, det hører under den samme fusion, som vi fik grise fra deroppe, så gik vores tillidsmand hen til driftslederen og så sagde han at hvis det er sådan, at vi får flere grise deroppe fra Hammel, så går vi hjem.

Blev det så respekteret?

Jeg tør ikke sige det, jeg ved det ikke, jeg vil ikke garantere for det. Vi kunne jo ikke se det på grisene, de ligner jo hinanden enten de er fra Hammel, eller de er fra Vejle eller Horsens.

Var det sådan at der var mange aktive i fagforeningen på arbejdspladsen?

Ja det var der. Hele vores fagforeningsbestyrelsen, faktisk de fleste af dem, de var jo beskæftiget nede på slagteriet, både vores formand, næstformand, kasserer og bestyrelsesmedlem, de var jo dernede allesammen. De holdt jo sommetider møder når der var et eller andet, så holdt de møder. Selv midt i arbejdstiden, så oppe at holde møde, de havde sådan et lokale, hvor de kunne gå hen og holde møde. Og evt. tage nogen af arbejdslederne med, hvis der var et eller andet. Så tog de dem med op, og de fik sat kniven for struben der, for at der ikke var noget, der skul-

le udvikle sig. Det kunne jo nemt gå hen og udvikle sig noget. Nu f.eks. bestyrelsen, de fik besked på, at det og det, det vil vi ikke finde os i, og det der, det vil vi heller ikke finde os i. "Nu må I gøre noget ved det. Hvis ikke I gør noget ved, så lægger vi kniven og så går vi på stuen". Så var de jo nødt til at gå hen til driftslederen og slagter mesteren og direktøren så gal endda og få det ordnet.

Blev tingene så også ordnet?

Ja ja i mange tilfælde.

Hvad var det for nogen ting, der kunne være tale om?

Ja, det kunne være mange ting, arbejdet nede i kæden f.eks. Der var f.eks. en mand, der havde et stykke arbejde, de ville jo have at de skulle bytte pladser lidt engang, nu har de vist fået det ordnet dernede. Fordi der er nogen pladser, de er hårdere end andre, og så er der nogen, der siger: "Ja ved du hvad, jeg kan ikke blive ved at tage det her", og andre, de holder med ham, arbejdskammerater. Nogen de tjener deres penge meget lettere end vi gør, "ham, der står der, han arbejder meget mere end vi gør derovre", og på den måde så opstod det, at de gik til tillidsmanden og forklarede ham sådan og sådan, vi må have lavet det her om. De må lære nogen flere folk op, I kan skifte dem lidt ud, det ligner ikke noget, at manden skal stå og knokle sig selv halvt ihjel, for at kunne følge med.

Var du selv aktiv i noget fagforeningsarbejde?

Nej, det har jeg aldrig været, jeg er medlem af fagforeningen. Jeg har været med til fagforeningsmøder og til de forskellige stormøder, vi har haft og sådan noget, ellers så har jeg ikke været aktiv i fagforeningen.

Hvorfor tror du ikke, at du har været det?

Fordi, ja hvis jeg må sige det rent ud, så fordi at fagforeningen, de er i lommen på LO, og LO de er et folkefærd, der er købt af arbejdsgiveren, og de bestemmer jo, efter min mening, så bestemmer de, ja undskyld, at jeg hakker lidt i det, men jeg kan ikke lide at sige det, men altså dem, der sidder ovre i spidsen, det er dem, man kalder pampere, de tænker kun på at mele deres egen kage, de gør ikke noget for medlemmerne, det er alt for lidt de gør.

Var det sådan, at du syntes at medlemmerne blev taget for lidt med på råd, når der skulle ordnes noget?

Ja der var mange ting, der foregik i det skjulte, når der skulle ordnes noget, så blev der holdt lukkede møder, så kunne vi ikke engang få at vide, hvad de holdt møde om. Det er der mange, mange tilfælde jeg har oplevet. Spurgte man så hvad de holdt møde om, det ville de ikke sige, de havde tavshedspligt.

Nu har du arbejdet der i begyndelsen af 50'erne på slagteriet, og du har arbejdet der godt 22 år senere, hvis du skulle prøve at sammenligne, hvornår du syntes, at det var rarest at være, hvad vil du så sige?

Ja det var rarest at være dernede inden vi kom på akkord. Dengang vi begyndte på akkorden..... Da vi arbejdede på timeløn var tempoet ikke så hårdt, som da vi fik indført akkord.

Dvs. at selvom at der var et pænt tempo, du kaldte det sådan set akkordtempo, så er det alligevel blevet skruet endnu mere i vejret?

Det er skruet meget, meget højere op fra alm. timeløn og så efter at de har akkord. Husk på, før i tiden, der kan jeg bare give dig et eks. i slagtekæden, der var 8 sortskærere, i dag er der kun 4, de udfører i dag, dem, der arbejder på akkord, de udfører 8 mands arbejde, og de er kun 4. Og sådan kan jeg give dig mange eks. gennem slagtekæden. Nu har de 2 slagtekæder dernede, dengang havde vi kun 1, før vi kom på akkord.

Var der både faglærte og ufaglærte dernede?

Både faglærte og ufaglærte ja ja.

Hvordan var forholdet mellem de 2 grupper?

Ja der var jo nogen, de holdt jo på det her at ham der, han er jo bare alm. arbejdsmand, jeg er udlært slagter og den slags ting der. Men jeg kan da give dig eks. på, at vi havde mange af de ufaglærte, de var dygtigere end dem, der var udlært slagtere, både til at bruge kniv og til at tage alle pladser dernede, så i den retning, da kunne de i alt fald ikke anfælde dem, der var arbejdsmænd. Der var mange, mange dygtige arbejdere dernede, der ikke havde lært det fag, men som var lært op til det, og som kunne det hele.

Men det kunne altså godt være sådan, at enkelte gik og så skævt til arbejdsmændene?

Ja særlig, hvis det var en, der var rigtig dygtig, og han fik nogen gode...., når mester han havde fundet ud af, at han kunne lave det der og han kunne lave det andet, så blev han sat til det, frem for en, der var udlært. Fordi man er udlært er det ikke sikkert, at man er dygtig, vel?

Hvordan kan det være, at du så holdt op, du blev førtidspensioneret?

Jeg kom til skade, jeg fik ledbåndet fra knæet og op til låret, det blev revet over.

Hvordan kom du til skade?

Jeg kom til skade i glat føre igen og jeg var på sygehuset i et par måneder, alt i alt. Blev opereret, fik skåret op helt fra nede under knæet og op under låret for at de kunne fange den sene, der var revet over og få den syet sammen igen. Så var der mit bentøj, og så skulle jeg ned at arbejde igen, på det tidspunkt var jeg kommet ind i kølerummet dernede, udlægningskølerummet, og der var jeg kommet ind og skubbe grisene fra de kom fra slagtingen af og på plads, sortere dem og skubbe dem på plads, ind i kølerummet, hvor de skulle hænge, og de gulve, det kunne mine ben ikke holde til. Til at begynde med, da prøvede jeg med 4 timer om dagen, men min læge, han har sagt til mig, hvis ikke jeg kan holde ud i benet, så skulle jeg bare komme ned til ham, men nu var jeg så heldig, at det her efterløn, det blev omtalt, og jeg havde passeret de 60 år, så meldte jeg mig til at gå på efterløn, fordi jeg kunne simpelthen ikke

holde det ud mere, i benet på de hårde gulve dernede. Man gik jo inde i de her glatte gulve, og det var ikke altid de var gjort rene, når vi skulle fylde dem op med grise, så måtte de gå bag-efter og skylle med varmt vand, og du ved godt, når der kommer varmt vand på fedt, hvor glatte gulvene så bliver, så måtte vi gå og skubbe grisene på plads der, og gå og krumme tæerne sammen i træskostøvler eller de gummistøvler, som man havde på. Så var det, at da jeg fik at vide, at jeg kunne komme på efterløn, så var jeg en af dem, så sagde jeg til min mester, at så går jeg på efterløn, "det er i orden", sagde han, det kunne han godt forstå, det ville han også gøre, hvis han var mig.

Var det sådan, at mange af de ældre arbejdere, der holdt op?

Til at begynde med, da jeg gik på efterløn, da var vi 15, der gik på efterløn, og dengang vi var holdt op, da måtte de så tage 30 nye mand ind, for at opveje os 15 gamle arbejdere.

Var det sådan, at jer 15, I på den ene eller den anden måde sådan led af skavanker, som gjorde, at det var rart at holde?

Ja, vi led af skavanker allesammen, det gjorde de, ja selv en rigtig stor en, en slagteriarbejder, han stammer nede fra Egtved af, han har forresten gået i skole sammen med Erhard Jacobsen, han er på samme alder som Erhard Jacobsen, kraftig gut, en god arbejdskammerat, er han også, han har fået benene ødelagt, han kunne simpelthen ikke gå på dem. Men nu efter at han er holdt op, så kan han gå og pleje det, så går det jo. Ham snakker jeg så tit med. Vi træffes jo en gang imellem omme i fagforeningen, når vi skal om og hente vores efterløn, det henter vi jo deromme, så snakker jeg med mange arbejdskammerater, der også er gået på efterløn, så sidder vi og snakker deroppe. Både om gamle dage og om nutiden osv., ikke.

Det kan være, at vi er nået op til nutiden?

Ja, jeg er godt tilfreds med, at jeg er gået på efterløn, det er den bedste ordning, de nogen sinde har lavet, at gamle arbejdere, altså jeg vil faktisk sige, 60 år, det er ikke for tidlig, når man arbejder i slagteribranchen, at folk, de kan få deres pension. Det er et hårdt arbejde, meget hårdt arbejde. Det er som en, der siger, der bor en efterlønsmodtager her i det her kompleks, han hedder German Sørensen, han er slagtersvend, han siger, at det er verdens hårdeste arbejde, at være slagteriarbejder.

Vi vender lige tilbage til ungdomsårene, og Jørgen da sagde du, at I som børn altid havde pladser, og det var vel både pigerne og drengene, når I nu en sjælden gang ikke kunne skaffe jer en plads, prøvede I så at skaffe penge ind på anden måde?

Ja fordi så fik vi jo ingen lommepege hjemme ved far og mor, så min bror og jeg, vi brugte, vi gik rundt og samlede gammelt jern, bl.a. nede hvor Christian Kirk lå, dernede på Møllersgade, der har det ligget før, der var der sådan en stor åben plads, det er den grønne plads, der er dernede foran, man kan se den den dag i dag, nu er det jo et grønt område, den brugte de til fyldeplads, der gik vi ned og samlede gamle ledninger sammen, og hvis der så var isolation på de ledninger, så lavede vi et bål og brændte isolationen af og solgte det oppe ved produkt-

handleren, på den måde da tjente vi sådan en lille ekstra skilling, sådan at vi kunne få en bio-graftur eller måske andre ting, som vi gerne ville have.

Dvs. at I brændte det uden om kobberet af?

Ja, og så lavede vi et lille bål, så lagde vi ledninger ovenpå, og sådan noget isolation, der var lavet omkring ledninger, det er ikke det samme stof, som det er lavet af i dag, det er mest plastik, det der det var mest lavet af bomuld eller sådan noget, det brændte vi jo af, så blev der kun lige kobbertråden tilbage, og så når det var blevet koldt, så samlede vi det sammen i en sæk, sammen med alt det andet, vi havde fundet, og gik op til produkthandleren og solgte det. Selv kødben og sådan noget samlede vi sammen og solgte ved produkthandleren, det gik jo til destruktion som de kunne lave benmel af. Det var der også penge i dengang. Dem, de kalder klunsere i dag, de købte jo sådan noget ved slagtermanden, ben og leverede det ned til produkthandleren.

Men de penge I fik ud af sådan, de penge, dem skulle I ikke aflevere?

Nej, dem afleverede vi ikke, dem fik vi selv lov at beholde. Men dem, som vi havde byplads, dem skulle vi komme hjem og aflevere hjemme, når vi fik vores ugeløn. Så fik vi 50 øre hver, dem der havde bypladser, vel at mærke.

Så sagde du noget om, at du har lidt af kirtelsyge?

Ja allerede da jeg var en 8-9 år gammel, da led jeg af kirtelsyge, og da var der gået betændelse i, og den havde de så punkteret dengang, men den blev ved og være betændelse i, og den hævede, så kunne jeg være udsat for om aftenen når jeg kom i seng, så sprang der hul på den her punktering, det kunne ikke gro sammen, fordi huden var så spændt jeg var helt tyk på den her side af halsen, og så sprang der hul på den og materiet det løb ned ad halsen på mig.

Hvad kom det af?

Ja jeg vil tro, at det var mangelsygdom, simpelthen. Jeg var jo så tynd og klejn dengang, jeg kan huske, at jeg kom med skolen på svage børns feriekoloni i en måned, nede ved As Vig nede ved Sønderby, så der kom jeg med ned.

Dvs. at der ikke var ernæring nok?

Der var ikke næring nok i den mad, vi fik, det var der ikke.

Men I den sparsomme fritid, du så havde, hvor du ikke skulle gå i skole, og hvor du ikke skulle i plads, hvilke fritidsaktiviteter havde I så?

Jeg meldte mig i FDF da jeg var 10 år, man skulle jo være 10 år for at komme med i FDF, og der var jeg helt kasseleret? af deres musikkorps, de havde jo et dygtigt musikkorps, men som jeg en gang her på båndet har udtalt mig om, der var den lærer fra skolen af, der sørgede for, at jeg kom på Ærøskøbing Drengeshjem, lagttagelseshjemmet dernede, der havde jeg spurgt, om jeg kunne få lov at lære, jeg ville så gerne lære at spille, om jeg kunne få lov at lære at spille og så komme i musikkorps, nej, det kunne ikke lade sig gøre, det kan du ikke lære, sagde han. Så

jeg kom jo altså ikke i musikkorpset, det kom jeg først da jeg kom på Flakkebjerg, der havde vi jo et musikkorps.

Men det var altså også en måde, hvorpå han forfulgte dig?

Ja ja selv i fritiden.

Var det eller almindeligt, at børn fra arbejderhjem, at de gik i FDF?

Ja det var faktisk de største organisationer, vi havde her i byen, med den største tilslutning af børn, og så var der jo også et politisk parti DSU og DUI, det eksisterede jo også dengang, men jeg tror ikke, at det havde så stor tilslutning, som f.eks. FDF. Vi havde jo 2 kredse her i byen. FDF 1. kreds, den lå hernede på Allégade, og FDF 2. kreds, det lå nede på ungdomshjemmet nede på Torvet, lige der ved siden af Palæ teateret. Der ligger den endnu den dag i dag, dernede.

Men din far, han var jo socialdemokrat, hvad sagde han til at de unge ikke gik i DUI, men gik i FDF?

Det måtte vi selv om, det så han på at hvis vi helst ville... vi måtte gå der, bare det ikke var til noget, hvor man lærte noget skidt, han havde ikke spor imod at vi kom i FDF. Jeg var glad for at gå i FDF dengang jeg var med der, vi kom med på mange ture om sommeren og vi havde en sommerlejr nede ved Vejlefjord ved noget der hedder Søborg. Der har jeg også været med på en 10 dages-tur dernede engang, og det var vidunderligt. Det var noget drenge kunne lide at komme med til dengang. Fornøjelser var der jo ikke så mange af.

Var det sådan, at I skulle mødes en gang om ugen?

Ja vi havde kredsmøde hver torsdag, og delingsmøde, det havde vi også en gang om ugen, sammen med de delinger, vi var inddelt i.

Hvordan gik det i spænd med skole og bypladser?

Ja det var jo, nu med hensyn til med skolen, vi gik jo i skole om formiddagen, og alt hvad der foregik i FDF, det var jo altid om aftenen, mellem 7 og 7,30, 7,30 tror jeg nok, da skulle vi møde til kredsmøde og lige sådan til delingsmøder og den slags ting. Det foregik jo om aftenen. Og ikke længere end til kl. 10, det var det seneste, vi var dernede, så var det bare hjem og så i seng.

Dvs. det var kun når man havde de bypladser, hos detailhandlere, var det ikke hos købmand du sagde, at du var til kl. 9?

Men det var gerne fredag og lørdag, det var de dage, hvor de havde åbent længst. Åbningstiderne de var jo helt til kl. 9-10 stykker der om lørdagen, og om fredagen lige sådan, det var vist nok til kl. 8.

Hvad lavede I så sådan en aften på sådan et møde, når I mødtes der?

Ja der kom jo en og fortalte historier, og vi så lysbilleder fremmede steder fra og der var sketches, der blev opført, og vi sang sange sammen, det var sådan nogen aktiviteter, vi.... Og snakkede om de ture vi skulle på, når vi skulle på ture ud i naturen, det foregik gerne søndag formiddag. Bl.a. det billede jeg viste dig der, før fra FDF hvor vi er fotograferet ovre ved indkørslen over til Bygholm skov, der havde vi været på en tur derovre, vi skulle over og finde dyrespor og sådan noget, ikke, og uleglyp og alt, hvad man sådan kunne finde inde i skoven. Det var på hjemturen, da blev vi fotograferet.

Hvorfor valgte du FDF, frem for DUI?

Fordi at jeg var ikke sådan politisk interesseret, vi kunne ikke lide at komme i politiske ungdomsforeninger, det brød jeg mig ikke om, jeg ville helst stå i noget upolitisk, det gjorde vi jo ved at melde os ind i FDF, selv om også det var en gren af folkekirken, det var jo folkekirken, der stod bag ved det. Dernede det var jo med aftensang, bønner og den slags ting. Men hvad herre gud, det var jo almindeligt dengang, da var folk jo mere sådan kristne indstillet end de er i dag.

Var det sådan, at FDF havde mere at tilbyde, altså flere aktiviteter end DUI?

Det tror jeg nok, det tror jeg nok, at de havde.

Hvor lang tid kunne man være med i FDF?

Ja det kunne man faktisk næsten til man var en snes år gammel, kunne man være med. Hvis man fortsatte efter den tid, så blev man leder, og havde med drengene at gøre og sådan noget.

Var det sådan, at FDF også arrangerede baller?

Nej, det var der ikke noget, der hed, nej nej. Basarer og den slags ting lavede de dernede, ellers så var der ikke noget af den slags ting med baller, det har jeg aldrig oplevet.

Og så fortalte du også at du var kommet i tanker om endnu et eks. på disciplin på Flakkebjerg, og det var i forbindelse med, hvis I kom til at ryge i arbejdstiden?

Jeg fortalte til at begynde med på båndet ovre på Flakkebjerg, vi måtte jo ryge pibe og cerutter, men piberne dem skulle vi aflevere inde i et pibeskab, hvor ens nr. stod, og det blev låst. Der måtte vi jo ryge fra vi havde spist til middag og til 1,30. Om aftenen fra 7-7,05, så skulle piberne afleveret. Hvis vi så blev snuppet i at ryge, uden for de tider der, enten man var på sit arbejde eller andre steder, på wc eller sådan noget, så fik vi 8 dages middagsarbejde. Dvs. at vi skulle arbejde i vores fritid om middagen i 8 dage, om sommeren ved havearbejde og om vinteren så ned at hugge træ og save træ og sådan noget, under opsyn af en lærer, eller en leder. Det måtte vi altså ikke, det var hårde betingelser. 8 dage om middagen bare for at ryge, og så mistede man tobakken den uge, man var på middagsarbejde, da kunne man ikke få tobak. Tobakken den blev uddelt hver søndag.